

İLEM BÜLTEN

Panel

Turgut Cansever'de Şehir ve Mimari

10. Yıl

İLEM'in 10. Yılı Coşkuyla Kutlandı

Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi
Kent ve Değişim

Kapanış Konferansı

Etno-Milliyetçilik ve Türkiye'de
Toplumsal Meselelere Yansıması

Röportajlar

Mustafa Şen: 'Yeni Anayasa Bir Restorasyon Olacak'
Ayşe Taşkent: 'Sanatçı, Sanat Eseri ve Sanat İzleyicisi'

BAHAR 2012

3

Güzel dostlukların, samimi birlikteliklerin mekânı olan İLEM, pek çok gönüldaşın emek ve gönül sermayesinin semeresi olarak teşekkül etti. Bu gönül sermayesinin bereketi ile 10. yılımıza ulaştık. İLEM, tutkulu bir çaba içerisinde. Bir tutku ne kadar yoğun olursa yapılan iş, hem zengin hem de ölçülü, hem güçlü hem de kusursuz bir ahenge dönüşür.

İLEM Bülten'in üçüncü sayısında, İslami camianın uzun yıllar eksik bıraktığı sanat alanına ağırlık vermeye çalıştık. Bu sayımızda çeşitli konferans, tez sunumları ve kitap değerlendirmelerinin yanında Mustafa Şen hocamız ile Türk demokrasi tarihini, Ayşe Taşkent hocamız ile de Sanatçı, Sanat Eseri ve Sanat İzleyicisini konuştuğumuz röportajlar yer almaktadır. Bu sayımızda ayrıca, sinema alanından önemli çalışmaların değerlendirmelerinin yanında, İslam mimarisi alanında yaptığı çalışmalar ile tanınan Turgut Cansever hocamızın yâd edildiği ve düşüncelerinin tartışıldığı "Şehir ve Mimari" panelimizin değerlendirmelerine de ulaşabilirsiniz.

İlmiyle amil ilim adamlarının yetişmesi için yürüttüğümüz bu tutkulu çabada, gönül sermayemizin bereketini arttırmak ve siz gönüldaşlarımızla paylaşmak duasıyla...

3 / İhtisas Çalışmaları

9 / Tez Sunumları

16 / İLEM Seminerleri

20 / İLEM'de İslam İktisadı Tartışmaları Devam Ediyor

24 / Kitap Değerlendirmesi / İslâm Estetiği

26 / Röportaj: Mustafa Şen: 'Yeni Anayasa Bir Restorasyon Olacak'

28 / Eğitim Programı Bahar Dönemi

30 / Dönem Arası Kampı 2012: Sapanca

31 / Dönem Arası Kamp Değerlendirmesi: Kuzuluk

32 / Röportaj: Ayşe Taşkent: 'Sanatçı, Sanat Eseri ve Sanat İzleyicisi'

34 / İLEM 10. Yıl Programı

38 / Kitap Değerlendirmesi / İslam'da Şehir ve Mimari

40 / Kapanış Konferansı

42 / Turgut Cansever'de Şehir ve Mimari Paneli

45 / Yeni Eğilimler Seminerleri

49 / Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi

OCAK - HAZİRAN 2012- YIL:2 SAYI:3

Editör: Onur Günaydın

Yayın Kurulu: Asiye Şahin, Hülya Özkan, Meryem Çapın, Zemzem Yıldız

Adres: Halk Caddesi, Türbe Kapısı Sokak, Hektaş İş Merkezi No:13/4 Üsküdar, İstanbul Tel: (0216) 310 43 18 • bilgi@ilmietudler.org • www.ilmietudler.org

Baskı&Cilt: Nakış Ofset, Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi A Blok 2A 13 Topkapı/ İstanbul • Tel: 0212 613 8737

Altı ayda bir yayınlanır.

Ücretsizdir.

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.

İLEM İHTİSAS ÇALIŞMALARI

İhtisas eğitimlerinin, okuma gruplarının, çeşitli sunumların ve ihtiyaç duyulan özel eğitim programlarının temel faaliyetlerini oluşturduğu İhtisas Çalışmaları, İLEM'in geliştirmekte ve derinleşmekte olan yapısının önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. İLEM 10. yılında farklı alanlara yönelik ihtisas düzeyinde dokuz okuma grubundan ve edebiyattan sosyal teoriye, İslam siyaset teorisinden müzik felsefesine kadar çeşitli disiplinlerde dokuz tane farklı ihtisas dersinin yer aldığı İLEM İhtisas Eğitim Programı'nı hayata geçirmiştir. Tez sunumları daha sık aralıklarla kaldığı yerden devam etmekte, bununla beraber makale ve kitap sunumları da İhtisas Çalışmaları bünyesinde gerçekleştirilmektedir.

İLEM İhtisas Eğitim Programı Seminerleri

İLEM İhtisas Eğitim Programı çerçevesinde 2012 Bahar döneminde dokuz seminer, altı okuma grubu ve üç atölye düzenlendi.

Bu çerçevede, Prof. Dr. Bayram Ali Çetin-kaya, "İslam Siyaset Teorisi" seminerinde, İslam siyaset düşüncesinin kaynaklarından hareketle geçtiğimiz yüzyılın önemli düşünürlerine kadar geniş bir yelpazede siyaset düşüncesini, yönetim anlayışları özelinde karşılaştırmalı olarak ele aldı.

Doç. Dr. Recep Alpyağıl'ın verdiği "Metinlerle Türkiye'nin Felsefi Gelenek-i" semineri, Türkiye'de neden felsefi bir gelenek oluşmadığı sorusuna cevap verebilmek için katılımcıların Türkiye'nin mevcut felsefi birikimiyle tanışıp yüzleştiği bir program oldu.

"İslam Düşüncesi'nde Akıl" seminerinde

Dr. A. Cüneyd Köksal ile bir araya gelen katılımcılar, İslam düşüncesinin temel kavramlarından biri olan "akıl" kavramına derinlikli ve karşılaştırmalı bir projeksiyon tutmuş oldular. İnsanı ilahi hitaba muhatap kılan "akıl"

kavramının, İslam düşüncesinde farklı disiplin ve ekoller tarafından nasıl anlaşıldığı sorusu etrafında bir program yürütüldü.

Doç. Dr. Teyfur Erdoğan'ın yürüttüğü "Tarih Yöntemi" seminerinde, alana ilişkin geçmiş çalışmalar hatırlanarak tutularak küresel ölçekte vaki olan yeni tartışmalar açıklandı.

"Osmanlı'da Bilgi ve Zihniyet" semineri, Yrd. Doç. Dr. Berat Açı tarafından gerçekleştirildi. Seminerde, Osmanlı'da bilginin üretim ve tüketim sürecinde yer tutan maddi ve kültürel öğelerin Osmanlı zihniyetini etkileme ve ondan etkilenme biçimleri üzerinde duruldu. Bu çerçevede kitap, yazı, kalem, mürekkep gibi maddi unsurlardan metinlerin okunduğu meclis gibi alanlara kadar birçok konuya yer verildi.

Dr. Pehlül Düzenli, "Osmanlı Hukuk Tarihi'ne Giriş" seminerinde, bugüne kadar detaylı bir şekilde incelenmemiş ve kaynakları büyük ölçüde ortaya konmamış olan Osmanlı hukuk tarihine ilişkin bir perspektif oluşturmak

üzere külliyyatın bugünkü durumunu ve bu çerçevede alanın güncel sorunlarını ortaya koydu.

Yrd. Doç. Dr. Süleyman Elik, "Orta Doğu'da Dış Politika" isimli seminerde, Orta Doğu ülkelerinin dış siyasetini ele aldı. Alana dair detaylı bir girişten sonra ana konular genel hatlarıyla ele alınarak etnik, dinsel ve ideolojik çatışmaların nedenleri ve çözüm imkânları üzerinde duruldu.

"Sosyal Teoride Öteki" seminerinde katılımcılarla bir araya gelen Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar, Antik Yunan'dan beri kendisini hep Doğu üzerinden tanımlayan Batı'nın bu tavrının, modern toplumun oluşumunda da temel bir role sahip olduğu tezi etrafında kurguladığı bu seminerde, Aydınlanma düşüncesinden başlayarak Montesquieu, Smith, Hegel, Marx, Durkheim ve Weber gibi isimler üzerinden klasik sosyal teoride ötekinin konumunu ele aldı.

Öğr. Gör. M. Owais Khan, "Political Theology" isimli bir seminer verdi. Bu seminerde, Siyaset Teorisi ile Teoloji arasında disiplinlerarası bir alan olan Politik Teoloji'ye giriş mahiyetinde bir ders yapıldı.

Okuma Grupları

Prof. Dr. Tahsin Görgün, “Hegel Okumaları: Phenomenology of Spirit” isimli bir okuma grubu gerçekleştirdi. Bu grupta Aydınlanma düşüncesini sistemleştiren ve modernitenin kurulmasında temel bir entelektüel kaynak olan Hegel düşüncesinin anahtarı olarak nitelenen “Tin’in Fenomenolojisi” adlı eserin “Önsöz” ü okundu ve tahlil edildi.

Diğer bir okuma grubunda İbn Arabî’nin nazari tasavvuf geleneğinin kurucu metni ve vahdet-i vücûd öğretisini sistemleştirdiği eseri, Fusûs’u’l Hikem okundu. Gruba nezaret eden Doç. Dr. Ekrem Demirli katılımcıların metninle tanışmasını ve nazari tasavvufun temel meselelerini tartışmasını sağladı. Belirlenen programı tamamlayan grup, Hoca’nın ve katılımcıların isteğiyle İbn Arabî düşüncesine nüfuz etme serüvenini canlı bir şekilde sürdürüyor.

Yrd. Doç. Dr. Ömer Türker, “El – İşârât ve’t Tenbihât” okuma gurunda mantık, fizik ve metafizik bölümleriyle İbn Sina düşüncesinin en veciz ve etkili ifadesi olan İşârât metninin okunmasına nezaret etti ve katılımcıların, bu metin üzerinden nazari düşüncenin temel meselelerini metin odaklı bir biçimde tartışmasını sağladı. İşârât Grubu da benzer şekilde belirlenen takvimi tamamlamasına rağmen aynı iştiaak ile okuma ve tartışmalarına devam ediyor.

Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar, “Karl Marx Okumaları” grubunda bir ideolojinin kurucusu olmaktan ziyade modernite açıklamalarıyla kalıcı hale gelmiş olan Marx’ın kaynaklarını, metodolojisini, temel fikir ve kavramlarını Marx külliyyatının önemli eserleri etrafında tartışmaya açtı.

“Tecrid-i Sarih Okumaları” grubu okumaları, İstanbul Medeniyet Üniversitesi’nden İbrahim Halil Üçer nezaretinde yürütüldü. Bir diğer okuma grubu ise Kırklareli Üniversitesi Tarih Bölümü’nden H. İbrahim Erol’un moderatörlük yaptığı “Politik Edebiyat Okumaları” oldu. Grupta, Türkiye’nin modernleşme sürecindeki sosyal ve siyasal dönüşümü, roman ve hatırat gibi edebî eserler üzerinden tahlil edildi.

Atölye Çalışmaları

■ Şehir Çalışmaları Atölyesi: Turgut Cansever Okumaları

2012 Mart ayından itibaren çalışmalarına devam eden Şehir Çalışmaları Atölyesi, kentleşmenin bugüne değin ilişkili olduğu akademik sınırları genişlettiği bir dönemde, odaklandığı konularla bir birikim oluşturma çabasını sürdürüyor. *Şehircilik ve mimarlık disiplinlerinin kesiştiği ve düşünce hayatımızla irtibatlandığı pek çok temas noktasında eserler veren Turgut Cansever’in kitaplarının ve çok sayıdaki makalesinin merkeze alındığı çalışma, farklı disiplinlerden katılımcıların değerlendirmeleri ile zenginleşiyor.*

Cansever, bilindiği gibi *Türkiye’nin siyasal tecrübelerinde ciddi eşiklerin atlatıldığı*, bununla birlikte Batılılaşma ve Osmanlı toplumunun dayandığı temellerden uzaklaşma ekseninde düşünsel sürekliliğin akademi ve bürokraside söz konusu olduğu bir dönemin, sanat ve düşünce insanı olarak öne çıkmaktadır. Onun, gerek İstanbul’da gerekse Paris’teki eğitimi süresince etkilendiği isimlerle birlikte, eserlerini dayandığı evrensel ve yerel değerler, savunduğu İslam medeniyetinin şehir ve mimarlık tasavvuru, içinde yetiştirdiği bu dönemin tercihleri ile tezat teşkil eder. Gerçekten bu dönemde mimarlığın, çözülen kültürel bir dünyada eserler inşa etme ve bu eserler vasıtasıyla geleceğin insanlarına mensup oldukları dünyanın değerlerini izleme imkânı sunma noktasında karşılaştığı güçlüklerle rağmen, Cansever’in mirasında, hassasiyetini bu çabaya yoğunlaştıran izler oldukça okunaklıdır.

Böylesi bir çabayı yüklenmiş bir mimarın eserleriyle âdeta iz süren Şehir Çalışmaları Atölyesi, öncelikle Cansever’in tüm kitaplarını ve bu kitaplara dâhil olmamış diğer yazılarını arşivleyerek işe başladı. İki haftada bir gerçekleştirdiği toplantılarla bir tertip içerisinde soktuğu bu son derece geniş bir kültürel iklimin

ürünü olan Cansever külliyyatını, ekip olarak mütalaya aya koyuldu. Her toplantıda, Cansever'in işaret ettiği konu ve ortaya attığı tartışmalar bir zemin kabul edilerek sanat felsefesi, şehircilik, sosyoloji, mimarlık disiplinlerinin bakış açıları ile tüm bunların terkihiyle oluştuğu düşünülen literatürün izi sürüldü. Aslında Cansever'in, belki tekrar belki de ısrar olarak değerlendirilebilecek temas noktalarından bir takım ilkeler devşirmeye çalışıldı. Nihayet bizi sarıp sarmalayan fiziki *dünyanın* arkasında yatan sosyal gerçekliğin işaretleri ve bunun uzandığı düşünsel kodlar not edilmeye çalışıldı.

Bu, biraz yorucu bir o kadar da keyifli yolculuğun, 2012'nin sonunda bitmesi düşünülmüşse de bilge bir mimarın ilk rehberliğinde yola koyularak faaliyetlerine başlayan Şehir Çalışmaları Atölyesi, alanda *özgün ürünler* verebileceği çok daha uzun soluklu bir seya-

hate oldukça hevesli görünüyor. *Çünkü* hareketli bir dünyada kültürel birikimlerin savaş halinde olduğu bir ortamın var edebileceği zihinsel savrulmalar, orada duran ve en az bir insan ömrü kadar etkisini sürdüren fizik mekânla, bir takım sabiteler yakalamak, olanı, olması gerekeni tespit etmek, sahih düşüncenin arayışını anlamlandırmak imkânı son derece kuvvetli hissedilmekte. "Fazıl bir şehir", aldıkları ve verdikleri ile belki daha fazlasını hak ediyor; ancak, onu tüketmek isteyen onca paydaşa mukabil *üretmek isteyenlerin acziyetine de* kurban gidebiliyor.

Şehir Çalışmaları Atölyesi, Cansever'in metinlerinden hareketle odaklandığı belli başlı konulara ilişkin tertip edeceği özel seminerlerle çalışmalarını zenginleştirmeyi; mekân okumaları sadedinde düzenleyeceği gezi ve ziyaretlerle de sahayı yerinde görmeyi ve incelemeyi planlıyor.

■ İslam Hukukunda Kanunlaştırma Atölyesi

İslam Hukukunda Kanunlaştırma Atölyesi, modern dönemde hukuk ile ilgili temel meselelerden biri olan kanunlaştırma olgusu üzerine odaklanan bir çalışma öngörmektedir. Atölye, kanunlaştırma kavramını genel olarak hukuk, özel olarak İslam Hukuku açısından müzakere etmeyi, bu alanda teorik okumalar yapmayı amaçlamaktadır.

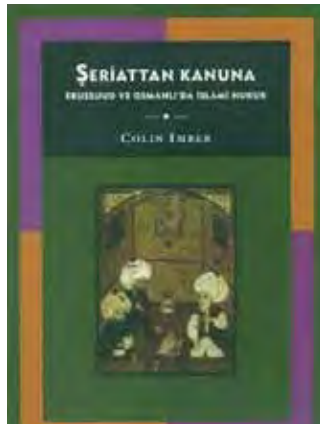
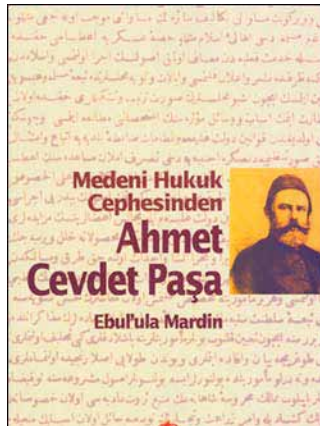
Tanzimat'tan günümüze, siyasi yapıdan gündelik hayatımıza kadar pek çok alanda köklü değişim ve dönüşümleri yaşadığımız bir süreç içerisindeyiz. Bu süreci konsolide eden alan ise hukuk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir taraftan mevcut hukuk sisteminin köklü bir dönüşüme girdiği diğer taraftan hukuk alanında yapılan değişikliklerle toplumsal alanın da dönüşüme tabi tutulduğu bir Batılılaşma tecrübesine sahibiz. Tüm bu süreci analiz etmek elbette ki mevzuat açısından teknik bir okuma ile üstesinden gelinmesi çok zor bir iştir. Ancak sürecin Tanzimat ile birlikte yoğunlaşan “kanunlaştırma” çalışmaları bağlamında değerlendirilmesi önemli imkânlar sunmaktadır. Bu çalışmalar sürecin değer içerikli anlamına vurgu yaparak dönüşümün nereden nereye olduğuna ilişkin ipuçları sunmaktadır. Böyle bir okuma üç kulvarda yürümeyi gerekli kılacaktır ki bunlar da “ne”, “nereden” ve “nereye” sorularının cevabıdır.

Bu nedenle Atölyemiz klasik fıkıh yaklaşımı ve Osmanlı tecrübesini yansıtan ön okumalardan sonra teo-

rik olarak kanunlaştırma mefhumu üzerine ve tarihsel perspektifte bunun Tanzimat dönemi siyasi ve hukuki gelişim çizgisindeki yansımalarına dair okumalara ağırlık verdi. Bu çerçevede Barkan, İnalçık, Aydın ve

Akgündüz'ün konuya dair metinleri merkezinde Osmanlı tecrübesi ve klasik fıkıh yaklaşımı; Rudolph Peters, J. Schacht, N. J. Coulson ve Kılıç'ın metinleriyle teorik yaklaşımlar; son olarak H. V. Velidedeoğlu, M. R. Belgesay, S. Shaw, M. Seyitdanlıoğlu'na ait metinlerle de Tanzimat dönemi yansımaları tartışılmıştır.

Böylece kanunlaştırma mefhumuna dair teorik ve pratik altyapı oluşturulduktan sonra daha yoğun bir şekilde Tanzimat dönemi ceza hukuku, Mecelle tecrübesi etrafında medeni hukuk ve özel olarak aile hukukuna dair okumalara geçilmiştir. Ebul'ula Mardin'in “Medeni Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa” eseri etrafında, medeni hukuk alanındaki kanunlaştırma olgusu, Mecelle'den 1917 Aile Hukuk-ı Kararnamesi'ne kadar ki sürecin analiz edilmesi üzerinde durulan meselelerdendi. Atölyemiz bu aşamada konuya dair çalışma yapan isimlerin davet edilmesiyle daha zengin bir düşünsel atmosfer oluşturmaya çalışmıştır. Sonuç olarak Kanunlaştırma Atölyesi'nde şimdiye kadar yapılan çalışmalar zemininde kavramsal ve tarihsel bağlamda konunun anlaşılmasına yönelik okuma ve müzakere süreçlerine yoğunluk verilmiştir. Atölyenin bundan sonraki süreçte ürün vermeye yönelik bir seyir izlemesi hedeflenmektedir.

■ Çağdaş İletişim Kuramları Atölyesi

İLEM bünyesinde kurulan İletişim Atölyesi öğretilen bir kuramsal çerçeveyi sorun haline getirip kuramsalın düşüncüyü, pratiği belirleyen ya da etki eden kavramlarla ilişki düzeyini yeniden sorgulanması gerçeğini öncelemiştir. Bu bağlamda medya-iletişim alanında kuramsal olarak bir çığır açan ve takipçileri tarafından sürdürülebilir bir teori imkânı sunan düşünürlerin üretimlerinin ilkelerini, çerçevelerini, kullanılabilirliklerini tartışacağımız bir zemin oluşturmaya çalışmıştır.

Medya ve İletişim alanında lisansüstü düzeyinde hem temel eserlerin okunduğu hem de alanlarına ilişkin güncel okumaların olacağı çalışmalar yapmak olarak belirlenen hedefinin yanı sıra bu alanda çalışan öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurma gibi bir de yan hedefi bulunmaktadır.

Atölye’de Frankfurt Okulu’ndan Fransız postyapısalcılara, Birmingham Ekolü’nden Chicago Okulu’na kadar geniş bir skalada incelediğimiz iletişim kuramları üzerinden varlık, insan, gerçeklik, iktidar, epistemoloji,

dünya tasavvuru, gelecek, nihilizm, sekülerizm, sanat, anarşizm, muhafazakarlık gibi kavramlar da tartışmalara dâhil edildi. Bu atölye çalışmasında kuramların iptidai özelliklerinden çağdaş yaklaşımlarına geniş tarihsel bir birikimi de beraberinde alan yazarların kitapları eksene alındı. Çalışmanın gerçekleşebilmesi için “Adorno’dan Baudrillard’a kadar geniş bir tarihsellik içerisinde” katılımcılar tarafından belirtilen kavramlar ışığında okumalar yapıldı.

Çağdaş İletişim Kuramları atölyesi, İLEM bünyesinde 2012 Şubat ve Haziran ayları içerisinde yürütülmüş bir çalışmadır. Bu atölye kapsamında katılımcılar ile belirlenmiş olan temel metinlerin okunması ve akabinde bu temel iletişim kuramları metinlerinden hareketle her katılımcıdan bir akademik ürün alınması amaç edinilmiştir.

Atölye, Marmara Üniversitesi’nde Radyo-TV-Sinema Anabilim Dalı’nda Doktora çalışmalarını sürdüren Yusuf Ziya Gökçek’in yönetiminde sürdürülmüştür. Atölye kapsamında, Harold Innis, Jean Baudrillard, Paul Virilio, Marshall McLuhan, Theodor Adorno gibi önemli kuramcılarının temel metinleri okunmuş ve tahlil edilmiştir. Atölye katılımcıları temel metinler etrafında düşünürlerin ortaya koydukları temel tartışma noktalarını analiz ederek metni çok boyutlu okumaya tabi tutmuşlardır. 21.yy düşünürleri merkeze alınarak oluşturulan okuma listelerinde yüzyılın düşünce dünyasını değiştiren düşünürler çapraz bir analiz etrafında konuşulmuştur.

Bu temel kuramsal metinlerin okunması ile yazılacak akademik ürünlere/makalelere altyapı oluşturulması hedeflenmiştir. İki haftada bir gün ve iki saatlik periyodlar şeklinde süren oturumlarda gerçekleştirilen bu tahlillerin sonrasında yazım aşamasına geçilmiş ve her katılımcının, bir kuramcıyı merkeze alarak ürün vermesinin zemini hazırlanmıştır. Çağdaş İletişim Kuramları Atölyesi, Haziran-Temmuz aylarında metinlerin yazılmasının ardından tamamlanacaktır.

İLEM Tez Sunumları

■ Hanefî Mezhebinde Kava'id İlmi ve Gelişimi

Dr. Necmettin Kızılkaya, 01 Şubat 2012

Değerlendiren: İrfan Güler

İlmî Etüdler Derneği (İLEM) Tez sunumları dizisinin 1 Şubat 2012 tarihli oturumunun konuğu, Dr. Necmettin Kızılkaya oldu. Kızılkaya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana

Bilim Dalı bünyesinde hazırlamış olduğu “Hanefî Mezhebinde Kava'id İlmi ve Gelişimi” başlıklı doktora tezi çerçevesinde katılımcılara bir sunum gerçekleştirdi.

Kızılkaya, öncelikle niçin böyle bir tez hazırlama ihtiyacı duyduğunu belirttikten sonra tezin içeriği ve yön-temine dair kısa bir tanıtım gerçekleştirdi. Öncelikle fıkıh ilminin öneminin anlatıldığı sunumda Kızılkaya, kava'id ilminin fıkıh içerisinde nasıl yer aldığını ve nereye tekabül ettiğini anlattı. Kızılkaya'ya göre, “Fıkıh ilmi içerisinde zamanla ahkâm-ı sultâniyeden fetvâya, usûlden furûka, şerh ve hâşiyeden muhtasara uzanan değişik yazım türleri ortaya çıkmıştır. Konuları ele alış yöntemleri, yöneldikleri ana hedefler ve işlevleri bakımından birbirlerinden farklı olan bu yazım türleri, fakihlerin geniş bir zaman dilimi içerisinde ortaya koydukları çabalara dair zengin bir literatür oluşturmaktadırlar. Aynı fıkıh düşüncesine mensup fakihlerin kendilerinden önceki kuşaklardan devraldıkları miras üzerinde yapmış oldukları çalışmaların semeresi olan bu alt edebî türler, aynı zamanda fıkıh ilminin her dönemde dinamik bir yapıya sahip olduğunu ve değişik asırlarda ortaya konan fikhî çabaların

çeşitli ürünler ortaya çıkardığını göstermektedir. Fer'î ahkâm ile bunların dayanmış olduğu asıllar arasındaki ilişkiyi inceleyen kavâid edebiyatı da bu yazım türlerinden biridir.”

Bu bağlamda Kızılkaya, kava'id ilmini Hanefî Mezhebi özelinde incelediği çalışmasında kava'id bir kavram olarak ele aldığını ifade ederek yapmış olduğu analizleri dinleyicilere aktardı. Bu çerçevede diğer ilim dalları ile kava'id ilmini mukayese eden Kızılkaya, bunun ardından kava'id düşüncesine zemin hazırlayan fıkıh metinleri, muhtasarlar, şerhler ve fetva kitaplarından bahsederek hangi Hanefî kaynaklarında bu ilmin izini sürdüğünü belirtti. Kızılkaya'nın sunumda altını çizerek belirttiği husus, kaynaklara müracaat edilirken ve kava'id ilminin izi sürülürken fikhî kaidelerin uygulama alanları, kendilerine müracaat edilme gerekçeleri, ne şekilde kullanıldıkları ve müstakil tedvine nasıl zemin teşkil ettikleri üzerinde özellikle durulduğuydu. Sunumun sonlarında eserinin son bölümüne dair bilgiler veren Kızılkaya, kava'idin müstakil bir disiplin olarak nasıl ele alınması gerektiğine dair görüşlerini beyan ettikten sonra dört Sünnî mezhep esas alınarak kava'id literatürünün tarihsel gelişimine kısaca değindi ve ardından da Hanefî kava'id eserlerini, içerik ve metot açısından analiz etti.

Yoğun bir katılımın olduğu tez sunumunda, Dr. Kızılkaya, tezinin içeriğine dair bilgiler verdiği sunumunu tamamladıktan sonra katılımcıların sorularına cevap verdi. Katılımcılardan hem fıkıh ilmine hem kava'id ilmine hem de ikisi arasındaki ilişkiye dair yöneltilen sorulara verilen cevapların tamamlanmasının ardından İLEM Sunumları bünyesinde gerçekleştirilen Dr. Necmettin Kızılkaya'nın misafiri olduğu “Doktora Tez Sunumu” programı sona erdi.

■ İslam Miras Hukukunda Asabe Yoluyla Mirasçılık

Abdurrahman Yazıcı, 22 Şubat 2012

Değerlendiren: Aziz Hamit Yıldırım

İlmî Etüdler Derneği'nin düzenlediği Tez Sunumları'nın Şubat ayı konuğu İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Hukuku Ana Bilim Dalı bünyesinde tamamladığı, “İslam Miras Hukukunda Asabe Yoluyla Mirasçılık” başlıklı doktora teziyle Abdurrahman Yazıcı'ydı.

İslam miras hukukunun (Ferâiz ilminin), İslami ilimler içerisindeki yeri ve önemi hakkında bilgi vererek sunumuna başlayan Yazıcı, oranları Allah tarafından Kur'an-ı Kerim'de ayrıntısına kadar belirlenmiş miras hükümlerinin, İslam toplumunun sosyo-ekonomik hayatında önemli bir yeri olduğunu belirtti.

Fıkıhta, içtihat farklılıklarından, delillerin değer-

lendirilmesinden ya da toplumları derinden etkileyen siyasi hadiselerin, miras meselelerinde çeşitli çelişki ve problemlere de sebebiyet verdiğini söyledi. Kelime anlamıyla, “akraba” demek olan asabe, hısımların asabelikle mirasçılıklarının, “Miras bırakanla arasına kadın girmemiş erkeklerin terekeden -hisse sahiplerinden- kalanı, onlar yoksa terekenin tamamını almalarının” kabul edildiğine dikkat çekti. Bu çerçevede asabe yoluyla mirasçılığın çeşitli açılardan ele alınması gereken bir problem ve de beraberinde çeşitli problemleri ortaya çıkaran bir durum olduğunu belirterek miras hukukundaki meşhur “dede yetimliği”, “kelale”, “avliyye” gibi çeşitli pratik meselelere de asabelikle ilişkilerine çeşitli örnekler çerçevesinde kısaca değindi.

Yazıcı'ya göre, asabe yoluyla mirasçılığın İslam öncesi Arap gelenekleriyle alakası olsa da bazı kurallarının Sünni fıkıh mezheplerinde kabul edilip Şii mezheplerde şiddetle reddedilmesinin, Abbasi devletinin kuruluşuna kadar giden siyasi ve tarihi hadiseler olduğunu belirterek çeşitli argümanlar temelinde sunumuna devam etti. Günümüzde de bu ihtilaf ve farklılığın devam ettiğini, çeşitli fıkhi pratik problemlere fıkıh temelinde çözüm getirebilmek için mutlaka şeri delillerin yanında ilgili arka planının, siyasi-tarihi açıdan ortaya konması gerektiğini vurguladı. Yaşayan ve yaşamayan mezheplerin, leh ve aleyhteki delillerine de yer vererek sunumunda değerlendiren Yazıcı, Sünni ve Şii mezheplerin ihtilaf ettiği çeşitli konularda araştırma yapmanın gerek ilgili delillerin ve kaynakların değerlendirilmesi, gerekse çalışmanın objektifliği açısından çeşitli zorlukları da bulunduğu değinerek kısaca bunlara temas etti.

İslam ülkelerinde mirasla ilgili bir takım düzenlemelere de sunumunda dikkat çeken Yazıcı, ilgili düzenlemelerin bu çerçevede olumlu ve olumsuz yönlerine değinerek sunumunu tamamladı.

■ Postkolonyal Afrika Sineması

Yusuf Ziya Gökçek, 24 Mart 2012

Değerlendiren: H. Ramazan Yılmaz

Yusuf Ziya Gökçek, 2011 yılında İstanbul Beykent Üniversitesi'nde hazırladığı "Postkolonyal Afrika Sineması" başlıklı yüksek lisans tezini 24 Mart Cumartesi günü saat 19.00'da İLEM'de sundu.

Afrika'nın, sinematograf aletinin icadıyla paralel bir sinema tarihine sahip olduğunu söyleyen Gökçek, Afrika Sineması'nın Ali Mazrui'nin de belirttiği üzere, Mağrip (Cezayir, Tunus ve Fas) dâhil geniş bir uzama sahip ülkelerin görüntü birikimlerinin yer aldığı bir sinema olduğunu kaydetti.

1900'lerde Jeanne Rouch gibi antropologların, kıtadaki insanları tasnif etmek için kullandığı kamerayla kıtanın sömürgecilik tarihi arasında da ilişki kurulabileceğini ifade eden Gökçek, 1960'lara değin Afrika'da sinemanın kolonyal ülkelerin teşvikiyle daha çok Avrupa'dan gelen bilim adamlarının kıtayı ve insanları konumlama ve soy kütüğü çalışması olarak kullandığı bir 'eylem' olduğunun altını çizdi.

Afrika Sineması'nda, kolonyal dönemde sömürgeci ülkelerin ürettiği baskılayan dilin izleri; 1960'larda, yani postkolonyal dönemde ise sömürgeci ülkelerin tahakküm dilinin kırılması üzerine kurulan bir tarihsel 'diyalektik' de görülebileceğini ifade eden Gökçek, 1960 ve 1970'lere hakim olan sinemasal dilin kontekstini daha çok Fransa ve Sovyet Rusya'da eğitim alan yönetmenlerin oluşturduğunu belirtti.

Afrika filmlerine yakından bakıldığında genel temaların, Afrika Sosyalizmi, neo-kolonyalizme karşı mücadele, postkolonyal dönemdeki daha iyiye olan inancın kırılması, ağır bürokrasi yergisi, hayat standardının düşük kalitesi, İslamlaşma olduğunu kaydeden Gökçek, 1960'lardaki dekolonizasyon süreçlerinden, Frantz Fanon, Edward Said, Aime Cesaire, Amilcar Cabral gibi düşünürlerden bağımsız

düşünmenin olanaksızlığı yüzünden tarihsel, düşünsel ve teorik arka planı olmadan düşünülemediğini beyan etti.

Yusuf Ziya Gökçek, siyasi olaylarla beraber bir paralellik kurduğu Afrika Sineması'yla ilgili olarak "Afrika'da kolonyal dönemde üretilen sinemanın öncülü olarak kabul edilen sömürge ülkelerindeki yönetmenler, farklı batılı ülkelere gelse de Afrikalılara özel filmler yapma hususunda ortak bir kanıya sahiptirler. Ehlileştirme ve uysallaştırma misyonlu filmlerle tematik ve edilgen bir Afrika imajına indirgenen kıta, dekolonizasyonla birlikte özerk bir sinema dilini bulmaya çalıştı. 1960'lı yıllarda, ulusal bilincin ve devrimci farkındalığın kendini tüm dünyada hissettirdiği yıllarda sanatsal dışavurumlar, politik manifestolar antisömürgeci ve anti-emperyalist mücadeleye katkı sunuyordu. Amerikadaki siyah bilincin uyanışı, Latin Amerika'daki silahlı özgürlük mücadeleleri, öğrenci ayaklanmaları birçok Afrika ulusunda bağımsızlık mücadelelerini de besleyen önemli olgular oldu." şeklinde konuştu.

Gökçek, dönemsel olarak ise 1990'lar ve 2000'lerde Afrika sinemasında işlenen ana temanın kolonyalizm sonrası oluşan bağımsız ülkelerin halklarının yaşadığı hayal kırıklıklarının Afrika insanına özgü duyusuyla yeniden üretilmesi olduğunu altını çizdi. Gökçek, bu sinema diline örnek olarak Muhammed-Salih Harun'un Abouna (Babamız, 2002) ve Dry Season (Kuru Mevsim, 2006) filmlerini vererek bağımsızlık sonrası Afrika'nın yaşadığı sosyal tabanlı sıkıntıları naif bir dille işlediğini vurguladı.

Gökçek, son olarak Afrikalı sanatçıların, postkolonyal dönemde kolonyal dönemin mirasını reddettiklerini ve bu şekilde ülkelerinin uluslararası platformda varlıklarını ispat etmek, kendi meşruluklarının altını doldurmak için bir mücadele alanı yarattıklarını söyledi.

Hülasa Gökçek'in araştırmasından anlaşılabildiği kadarıyla Afrikalı sinemacılar, Afrika sinemasının da içinde bulunduğu postkolonyal durumda "Madun"un, yani ezilen halkların konuşabilme direngenliğini yaptıkları sinemayla göstermeye çalışmaktadır.

■ 1990'lı Yıllarda Türkiye'de Siyasal Liberalizm

Ahmet Köroğlu, 14 Nisan 2012

Değerlendiren: A. Sabit Tuna

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde 2011 yılında hazırladığı yüksek lisans tezinde Ahmet Köroğlu, liberal partilerin Türkiye'de belirgin bir biçimde ön plana çıktığı 1990'lı yılları ele alıyor.

Sunumuna liberalizmin tarihi ile başlayan Köroğlu, liberalizmin tasnif edilme biçimlerine değindi. Fikrî olarak ortaya çıkmaya başladığı 17. yüzyıldan itibaren, Adam Smith, John Locke gibi kurucu isimlerle anılabilecek ilk dönem, *Klasik Liberalizm*; 19. yüzyıl ve sonraki dönem, *Sosyal Liberalizm*; Klasik Liberalizmin yeniden yorumlanarak güç-

lendiği son dönem, *Neo- Liberalizm*... Daha çok tarihsel dönüşümünü ele alan bu tasnifle birlikte *Siyasal Liberalizm* ve *İktisadi Liberalizm* şeklinde de bir tasnifin literatürde yer aldığını belirten Köroğlu, siyasal liberalizmin devletin sınırlılığı, bireyin hakları, halkın egemenliği, kuvvetler ayrılığı gibi konuları ön plana çıkardığını, buna karşılık iktisadi liberalizmin devletin piyasa ilişkisi üzerine yoğunlaştığını ve devletin piyasaya karışmadığı bir model öngördüğünü belirtti.

Sunumunun ikinci bölümünde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren yaşadığı siyasi tecrübeyi liberalizm merkezli anlatan Köroğlu, Türkiye'deki liberalizm anlayışının, milliyetçi ve devletçi bir çizgiden Özal'la birlikte neo-liberal bir çizgiye geldiğini söyledi. Türkiye'deki liberal akımın, diğer örnekliklerden farklı olarak bu ülkeye özgü bir liberalizm olduğunu altını çizen Köroğlu, 90'lardan sonra ortaya çıkan ve liberal söylemi ön plana çıkartan partilerin alışılmadık, ezber bozan ve oldukça cömert vaatlerine ve entelektüel birikimlerine rağmen Türkiye halkı tarafından rağbet görmediğini söyledi. Diyanetin kapatılarak din

işinin devletten alınıp cemaatlara verilmesi, cuma namazı vakitlerinin tüm resmî ve ticari kurumlarda tatil olarak uygulanması, başörtünün serbest bırakılması gibi büyük çoğunluğu muhafazakâr olan Türkiye halkının ilgisini çekebilecek söylem ve tekliflerin neden bir tekabuliyet bulmadığı ve neden liberal söylemi ön plana çıkartan partilerin başarılı ol(a)madığı konusunu ise Köroğlu, toplumun dokusunda var olan devletçi geleneğe dayandırdı. Bu tavır, Osmanlı'dan tevarüs eden ve hangi kesim olursa olsun, liberali, İslamcısı, solcusunda rastlanılabilecek bir reflektir diyen Köroğlu, son olarak AK Parti dönemi liberal politikaların uygulanmasına değinerek sunumunu bitirdi.

■ Osmanlı Siyasetname Geleneği İçerisinde

Dede Cöngi'nin Yeri

A. Sabit Tuna, 28 Nisan 2012

Değerlendiren: Ahmet Köroğlu

İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2011 yılında tamamladığı yüksek lisans tezinde A. Sabit Tuna, Osmanlı siyasetname geleneği içerisinde ayrı bir yeri olan Dede Cöngi Efendi'nin "Es-siyasetü's-Şer'iyye" risalesini bizlerle paylaştı.

Sunumuna siyasetname geleneğinden bahsederek başlayan Tuna, bu gelenek içerisinde özel bir yeri olan siyaset-i şer'iyye literatürüne ve bu literatürün diğer siyasetname türlerinden farklarına değindi. Tuna, *siyaset* kavramının hem "bir yönetim tarzı" hem de "kamu otoritesine verilen cezalandırma yetkisi" olarak kullanıldığı *siyaset-i şer'iyye* literatüründe müelliflerin, siyasi yönetim ve cezalandırma yetkilerinin şer'i esaslarla ilişkilerini ele aldığını belirtti.

Siyaset-i şer'iyye bağlamında yapılan tartışmalara değinen Tuna, İslam tarihi boyunca yaşananlardan

anlaşılacağı üzere siyaset ve hukukun sınırlarını belirlemenin hiç kolay olmadığını, bu zorluğun Osmanlı Devleti'nde kolayca görülebileceğini söyledi. Osmanlı Devleti'ndeki *şeri hukuk- örfi hukuk* ayrımı etrafında şekillenen, "*Osmanlı Devleti bir din devleti midir yoksa seküler bir devlet midir?*" tartışmalarının benzer sebeplerden kaynaklandığını belirten Tuna, Osmanlı Devleti özelinde yapılacak bir çalışmanın, Osmanlı öncesi siyasi ve hukuki (fıhki) tartışmalardan bağımsız anlaşılamayacağını altını çizdi.

Sunumunun ikinci bölümünde, siyasi ve hukuki anlamda Osmanlı Devleti'nin en önemli dönemi olan 16. yüzyılda yaşamış Dede Cöngi Efendi'nin hayatına ve eserlerine değinen Tuna, daha sonra müellifin en önemli eseri olan "es-Siyasetü's-Şer'iyye" risalesine değindi. Uzun yıllar kadılık da yapmış olan Dede Cöngi Efendi'nin siyaset-i şer'iyye kavramını, Hanefi mezhebinde anlaşıldığı şekliyle, "kamu otoritesine verilen cezalandırma ve cezaları ağırlaştırma yetkisi olarak" ele aldığını anlatan Tuna, müellifin risaleyi yazarken istifade ettiği kaynaklar ve ele aldığı konular hakkında genel bilgiler verdi. Tuna, son bölümde dinleyicilerden gelen soruları cevaplayarak sunumu bitirdi.

■ Yeni Gerçekçilik ve Türk Sinemasında Gerçekçilik

Hasan Ramazan Yılmaz, 2 Haziran 2012

Değerlendiren: Yunus Emre Günaydın

Hasan Ramazan Yılmaz, İtalyan Yeni Gerçekçilik akımını ve Toplumsal Gerçekçi Türk sinemasını incelediği tezi hakkında konuşmaya, odak noktasını açıklayarak başladı. Sinema tarihi üzerindeki farklı noktalarda incelemeler yapan tezin, sinemayı bir sanat olarak özgün bir düşünceden ve estetikten hareketle gerçekleştirme çabasına sahip akımlara odaklanması bakımından önemli olduğunu ifade etti. Yılmaz, sunumun ilk bölümlerinde bu özgün çabaların nasıl bir sinema yaklaşımından hareketle oluştuğunu anlattı.

Sinema görüntüsünün oluşumunda, görüntünün varoluşuna verilen farklı anlamlar olmuştur. Sinema görüntüsüne dair birçok çalışma, toplumdaki göstergelerin oluşumu ve yönetimi bağlamındaki göstergebilim çalışmaları merkeze alınarak yapı-

landırılmıştır. Bu türlü çalışmalara zemin oluşturan önemli noktalardan biri, mantıkçı Charles Pierce'ın, gösterge türlerine ilişkin yaptığı sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmada görüntüsel gösterge, uzamda bulunan ve gösterilen nesnenin benzeri, onun bir taklididir. Belirtisel gösterge ise göstergenin uzamda bulunan nesnenin varoluş özelliklerini açığa çıkarmasıyla mümkün olur. Nesne ile onu temsil eden gösterge arasında gerçek bir ilişkinin bulunması, belirtisel göstergeyi oluşturur. Pierce'ın sınıflandırmasında ortaya çıkan bir diğer gösterge türü simgedir. Simge, nesne ile arasında oluşan rastlantısal ilişki sonucunda bir gösterge halini alır. Simgenin, nesnesiyle arasında bir benzerlik ya da gerçek bir ilişki bulunmamaktadır. Ancak bir uzlaşma sonucunda var olabilecek simgesel gösterge, aynı zamanda a priori bir yasa gücüne sahiptir. Bir sözcük ile temsil ettiği nesne arasındaki ilişki, simgesel göstergeye örnek olabilir.

Yılmaz, sinema görüntüsünün varlığına dair tahlillerin neticede üç temel sinematografik yaklaşımı oluşturduğunu söyledi. Bunlardan ilki, belirtisel göstergeye denk gelecek "gerçekliğin ortaya çıkarılması" yönündeki perspektiftir. Bu yaklaşımı, Yeni Gerçekçilik akımı ve Roberto Rossellini filmlerinde, görüntüsel göstergeye tekabül eden "gerçeğin taklit edilmesi" şeklindeki ikinci yaklaşım Hollywood sineması ve Griffith filmlerinde, gösterge türlerinden simge ile açıklanabilecek olan "gerçekliğin sorgulanması" ise üçüncü yaklaşımı oluşturur ve gerçeğin sınırlarını aşan biçimci sinema geleneğinin önemli kuramcısı ve yönetmeni olan Eisenstein ile dışsallaşmaktadır.

Eleştirel bir bakışla yürütülen çalışmada ulaşılan önemli saptamalardan biri, Yeni Gerçekçilik akımının, Modern Batı Düşüncesi'nin üstünlüğüne ve

evrenselliliğine karşı ciddi tepkiler üreten Kıta Avrupası Felsefesi ile paralel bir entelektüel yapıya sahip olduğudur. Yılmaz, bu noktadaki değerlendirmelerinde, tarihsel ve toplumsal gerçeklerin belge niteliğinde işleyen Yeni Gerçekçi filmlerde; Modern Batı Düşüncesi'nin sekülerlik fikri ile toplumsal alandan soyutladığı din olgusunun, II. Dünya Savaşı gibi ciddi bir kriz döneminde, toplumsal kalkınma, dayanışma ve bağımsızlık mücadelesi konularında aktif bir aktör halini aldığını vurgulamıştır.

Yeni Gerçekçi yönetmenler, sanata ve topluma ilişkin anlayışlarını tek bir yaklaşımda bütünleştirerek mensubu oldukları halklara sosyal ve siyasi realiteyi aktarma kaygısında olan farklı ülkelerden sinemacılarla “bir toplumsal sanat olarak sinema” perspektifini paylaşmışlardır. Bu bakımdan tezdeki önemli vurgulardan biri, Yeni Gerçekçiliğin sömürgecilik ve ırkçılık karşıtı mücadelelerle ulusal bağımsızlıklarını kazanmaya çalışan Latin Amerika, Asya ve Afrika'daki “Üçüncü Sinema” oluşumlarına ve doğuşundan itibaren sinemayı ilk defa düşünce ve sanat mecrası olarak konumlandırmaya başlayan ülkelerde gelişen yerli ve toplumsal sinema hareketlerine referans olduğudur.

Yılmaz, Türk sinemasındaki Toplumsal Gerçekçi harekette, içeriğini çağının insanının ve çağının toplumunun olabilecek en sade, en alelade davranış ve durumlarıyla bütünleştiren Yeni Gerçekçiliğe paralel bir içerik birikimi olduğunu ifade etti. Filmlerdeki bu içerik, anlatımdaki dramatik yapının asgari ölçülerde tutulduğu filmlerde, sinema görüntüsünün belirti türü üzerine yoğunlaşarak sosyal gerçekliğin varoluşsal özelliklerine ilişkin gösterge vazifesi görmüştür. Ancak, akımın geneline bakıldığında, hayatın sahip olduğu doğallıkta yetişen dramatik yapıların aksine, içerikteki hare-

ketliliğin oldukça yoğun olduğu, seyircilerin sosyal gerçekliğin çeşitli durumlarını çözümleme imkânı bulamayacakları oranda yoğunlaştırılmış dramatik yapılarla karşılaşmaktadır.

Toplumsal Gerçekçi Türk sinemasının gösterdiği bu eğilim; entelektüellerin ürettikleri yeni sinema yaklaşımlarının büyük oranda Avrupa Sanat Sineması örneklerinden beslenerek oluşması, buna karşılık yönetmen ve yapımcıların uygulamaya başladıkları film yöntemleri ve tekniklerinin ise, sinemayı olabilecek en işlevselci forma ulaştıran Hollywood sineması örneklerinden hareketle ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Yılmaz, sunumunu tamamlarken sinemamızdaki bu ilk çabalar hakkında, hem yeni bir sinema anlayışı geliştirmek için yapılan tartışmaların yüzde yüz özgün boyutlara ulaşmadığını hem de sinemayı bir toplumsal sanat olarak değerlendiren ve özgünlüğü tartışılan bu yeni yaklaşımın uygulamada Toplumsal Gerçekçi akımın film dili ve estetiğini belirleme olanağı bulamadığını ifade etti.

İLEM Sunumları

■ Düzenleyici Ekonomi Çağında Devlet Piyasa İlişkisi

Doç. Dr. Tamer Çetin, 17 Mart 2012

Değerlendiren: Halil Bayrak

Sunumuna regülasyon konusu hakkında teorik bir alt yapı ile başlayan Tamer Çetin, iktisadi düzenleme alanının 1970 sonrasında gelişen yeni bir literatür olduğunu ifade etmiştir. Önceki çalışmalarda, devlet piyasa ilişkisi ele alınırken piyasaların etkin çalışması gerektiği vurgulanmış ve bu etkinlikte devletin müdahale etmemesi olarak tanımlanmıştır. Ancak, I. ve II. Dünya Savaşı ile yaşanan yıkım ve iktisadi krizler, devletin piyasalara müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır.

Çetin, piyasaların etkinliği olarak üretim tarafının ele alındığı ve kaynak dağılımının etkin olup olmadığına bakıldığını ifade etmektedir. Eğer kaynak dağılımında bir etkinsizlik söz konusu ise piyasa başarısızdır denilmektedir. Üretim aşamasında etkinlik meselesi ele alınmakta, literatürde üretim sonrası oluşan gelirin dağılımı konusu ise göz ardı edilmektedir. Piyasaların başarısız olduğu yerde devletin müdahalesi gerekecektir. Ancak, piyasanın başarısız olduğu sadece dört durum vardır. Bunlar; doğal tekel, asimetrik bilgi, dışsallık ve kamusal mal durumudur.

Doğal tekel, literatürde çok keskin şekilde tanımlanmıştır. Doğal tekel, yerleşik firmanın maliyet açısından potansiyel rekabetçilere karşı sürekli bir avantajı olduğu piyasalarda ortaya çıkmaktadır. Di-

ğer bir alan, kamusal mallar durumudur. Sağlık ve eğitim sektöründe rekabetten bahsedilebilmektedir fakat istenmemektedir. Çünkü bazı hizmetlerin tamamına ulaşılması için devletin regülasyonu söz konusudur. Çetin, piyasa başarısızlığının olduğu diğer bir durumun dışsallık olduğunu ifade etmiştir. İlgili iktisadi faaliyetlerin üçüncü tarafı etkilemesi, dışsallık olarak tanımlanmaktadır; ancak, bu tam olarak piyasa başarısızlığı değildir. Burada devlet, düzenleyerek veya müdahale ederek etkinliği sağ-

lamak zorundadır. Asimetrik bilginin piyasa başarısızlığı açısından en önemli konu olduğunu belirten Çetin, burada da devletin müdahalesinin kaçınılmaz olduğunu iddia etmektedir. Alıcı ile satıcı arasındaki bilgi farklılığı nedeniyle kaynakların dağılımı etkin olarak yapılamamaktadır. Devlet, bu tür piyasaları düzenleyerek kaynakların doğru dağılımını sağlamalıdır.

Ana akım iktisadı, piyasa başarısızlığına karşın devletin başarısızlığını tartışmaktadır.

Çetine göre yeni kurumsal iktisadın bu noktayı ele aldığını; devletin ve piyasaların, kurallar hiyerarşisinden oluşan kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Devletin temel amacı, işlem maliyetlerinin minimize edilmesi, mülkiyet haklarının tanımlanması, tam sözleşmelerin düzenlenmesi ve belirsizliklerin ortadan kaldırılarak piyasa aktörlerine güvenilir taahhüt göndermesidir diyen Çetin, devlet müdahalesinin, devlet başarısızlığının önüne geçilebilmesi için bağımsız siyasi otoriteler tarafından üstlenilmesi gerektiğini vurgulayarak sunumunu tamamlamıştır.

■ Öykünün Bilinci

Cemal Şakar, 31 Mart 2012

Değerlendiren: Deniz Yıldırım

Önemli öykü yazarlarımızdan Cemal Şakar beyefendi, Tasfiye Dergisi'nin de kendisi hakkında yaptığı özel sayıya başlık olarak seçtiği "Öykünün Bilinci" başlıklı sunumunda, sanat, edebiyat ve özel olarak da öykü hakkındaki yaklaşımını ele aldı. Dindar, İslamcı kitlenin Türkiye'de sanat ve edebiyat konusundaki yaklaşımının 1960'lardan bugüne kadar nasıl değiştiğini, onar yıllık dönemlerle hangi kırılmaların yaşandığını anlatan Şakar, İslamcılarının 1970'ler ve 1980'lerde sanat ve edebiyata karşı mesafeli durmalarının gerekçelerine değindi. Bu dönemlerde siyasetin gündelik detaylara kadar inmesi, pratik yönelimlerin belirleyici olması, dindarların ve İslamcılarının siyaset düzeyinde hemen sonuç odaklı değişimleri talep etmeleri, dolaylı bir dile sahip olan sanatın ötelenmesine ve önemsenmemesine yol açmıştır. Şakar; Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in, dönemin gazetecileri ve edebiyatçıları etrafında gerçekleşen olgular olduğundan hareketle, aslında sanat ve edebiyatın dindar kitleler tarafından işlevlerinin çok da iyi anlaşılmadığını ifade etmiştir. Sanatın, edebiyatın ve okuma eyleminin etkilerinin uzun dönemlerde ortaya çıkacağını, Sezai Karakoç'un, "İyi bir şiir okumuş kimse, eskisi gibi olamaz." sözünden hareketle dile getiren Şakar, pratik önceliklerin önemsendiği dönemlerden tam da bu sebeplerle sanatın ve edebiyatın değerinin verilmediğini ifade etmiştir.

Batıda on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Türkiye'de 1870'lerden sonra modern bir tür olarak ortaya çıkan öykünün iç örgütlemesi, dünyaya bakışı, modernizm ile kurgulanmıştır. Dolayısıyla bu içeriğe sahip modern bir tür ile herhangi bir şey ifade edilmek istendiğinde, iki problem ortaya çıkar: Birinci problem, aletin-aracın bizzat kendisidir. Yani Müslüman için buradaki temel sorun, "Batı'nın modern dönemlerinde ortaya çıkardığı

bir araç ile Müslümanca işler yapılabilir mi? Müslüman, kendine dair hassasiyetleri bu araç üzerinden aktarabilir mi?" sorularıdır. Kendisinin *saf iyiyi* öykülerinde ele alamamasının, aracın sınırlarından ve Müslümanlığın sınırlarından kaynaklandığını dile getiren Şakar, dindar edebiyatçıların eserlerinde sürekli çözülme, dağılma, çarpılma, bireysel bunalımların yer almasını buna bağlamaktadır.

İkinci problem ise öykünün bir alet olarak kendisini bize dayatmasıdır. Öykü de en nihayetinde bir enstrüman gibidir. Enstrüman notaya, perdeye ehemmiyet verilmeden kullanılırsa sanat değil gürültü ortaya çıkar. Öykü de böyledir; zaman, mekan, anlatıcı, bakış açısı gibi unsurları kullanmak zorundasınız. Bu bileşenler iyi harmanlanmadığı zaman ortaya bir öykü çıkmamaktadır.

Bir örnekle bu durum izah edilebilir. İslam kötülüğün üzerinin örtülmesini asıl kabul eder. Sanat da diğer taraftan kendi nesnesini meşrulaştıran bir işlev görür. Bu durumda kötü olanı, çirkin olanı öykümüzde anlatabilir miyiz? İşte bu ikilem, Müslüman edebiyatçıların durumunu ortaya koymaktadır.

Şakar, bunun yanında edebiyatın amacının yüksek, ulvi gayelere uzanmak, oradan yazara bir pencere açıp arketipler oluşturmak olmadığını belirtti. Müslüman bir yazar da dünya içinde yaşamakta ve bu hayatı gözlemlemektedir. Basit tanımıyla öykü, insanın hissettiği acıları diğer insanlara anlatmasının bir aracı ise yukarıda bahsedilen iki sınırın içerisinde yapabileceklerimizi konuşmanın daha önemli olduğuna vurgu yaparak konferansını tamamladı.

■ Kurumlar, Kurumsallaşma ve Kurumsal Değişim

Doç. Dr. Erkan Erdemir, 14 Mayıs 2012

Değerlendiren: İrfan Okan Alarçın

Son bir kaç yüzyılda, hayatın büyüyen ve karmaşıklaşan çehresi ve bunun yanında iktisat imgesi çerçevesinde şekillenmesi, hakeza beşeri yaşam alanına denk düşen hemen her olgunun bu zaviyeden izahı yoluna gidilmesi kurum ve kurumsallaşma olgularını hayatlarımıza davet etmiştir. Artık, istesek de istemesek de yaşamımızı kuşatan hemen her cephede kurumlar ve dolayısıyla bir kurumun oluşması sürecine tekabül eden kurumsallaşma serüvenleri ile karşılaşmaktayız ve belki burada daha dikkat çeken, iktisadi alandaki gelişmelerle ticari işletme ve örgütlerin varlığıdır. Bu bağlamda Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde Yönetim ve Organizasyon sahasında çalışan Doç. Dr. Erkan Erdemir, *Kurumlar, Kurumsallaşma ve Kurumsal Değişim* başlıklı

seminerin amacını, piyasada yaygın olan “Nasıl para kazanılır?” türü yaklaşımlardan uzak bir duruşla, “İşletme-çevre ilişkilerine daha yukarıdan bir bakış açısı sunmak, Kurumsal çevrenin işletmeler üzerindeki baskılarını açıklamak ve İşletmelerin kurumsal baskılara karşı ortaya koyduğu tepkileri incelemek” olarak tespit ederek başladı. Erdemir’e göre, Dostoyevski’nin Anna Karenina’sında geçen “Bütün mutlu evliliklerin hikayesi aynıdır fakat mutsuz evliliklerin hikayeleri farklı farklıdır” vur-

gusu işletmelere/örgütlere de iki farklı düzeyde uygulanabilir. Bir taraftan bütün örgütler birbirinden farklı olmak için çaba gösterirler ama bir yandan da çaktırmadan birbirini taklit etmeye çalışırlar. Dolayısıyla bu sözün tersi bizim örgütlerimiz, şirketlerimiz için geçerli olabilir; başarısız örgütlerin başına gelenler hemen hemen aynı şeylerden geliyor ama başarılı olan örgütler farklılaşan ve aslında kendi hikayelerini yazan örgütler olabilirler.

Yukarda tespit edilen amaçlar çerçevesinde örgütler kabaca 4 farklı düzeyde ele alınabilir Örgüt Altı Düzey, Örgüt Düzeyi, Örgütlerarası Düzey ve Örgütlerüstü Düzey. Bununla beraber temas edilmesi gereken konulardan biri de İşletme-Çevre İlişkileri olup bu çerçevede bir örgütün nasıl bir yapı ve yönetim modeli benimsemesi gerektiği hususu Teknik Çevre bağlamında değerlendirilir ki buradaki durum, çevresel koşullara *rasyonel uyum* ile belirlenmektedir. Oysa bazen rasyonel anlamda hiç akla yatkın olmayan faaliyet biçimleri bile işletmeler tarafından benimsenebilmektedir. Bu nedenle rasyonel uyuma itiraz edenler de Kurumsal Çevre temelinde çevresel koşullara *kurumsal uyumu* öne çıkarmışlardır.

Bu çerçevede *kurum*, “kendine özgü istikrarlı bir karakter edinerek diğerlerinden farklılaşan örgüt”ü ifade ederken *kurumsallaşma* “örgütlerin, kişilerin (özellikle yöneticilerinin, şirket sahiplerinin) keyfi uygulamalarının geçersiz olduğu bir yapıya kavuşmaları”nı ifade eder. Bu tanımları veren Erdemir, kurum ve kurumsallaşma hususuna daha çok sosyolojik açıdan yaklaşmak istediğini belirterek, mezkur olguları bu şekilde tanımlamayı tercih ettiğini belirtti.

Peki, sosyal anlamda kurumlar ne işe yarar? Tıpkı bir oyunun kurallarının oyunu kolaylaştırması ve disipline etmesi gibi kurumlar da insanın hayatını kolaylaştırır. Kurumların kaliteli olmaları durumunda yani birtakım kuralların hayatta yerleşik hale gelmesiyle de toplumsal karmaşanın önleneyeceğini söyleyen Erdemir, bu anlamda kurumları oturmuş bir toplumda yaşamının biraz daha kolay olduğunu belirterek sunumunu noktaladı.

■ Türkiye’de Toplumsal Değişim ve Din

Yrd. Doç. Dr. Necdet Subaşı, 26 Mayıs 2012

Değerlendiren: Ahmet Toklucuoğlu

Necdet Subaşı bu sunumunda, Türkiye’deki toplumsal değişim olgusunu tarihsel perspektifte din ve toplumsal süreçler açısından ele aldı.. Türkiye’de birçok şeyin değiştiğini vurgulayan Subaşı, Türkiye’ye 10-15 yıl önceki koşullar içerisinde, o günlerden bakarak konuşsaydık çok kasvetli bir havadan bahsedeceğimizi söyledi. AK Parti’nin iktidarında İslamcıların farklı kurumlarda yer almalarını düşündüğümüzde, sanki her şey çok iyi gidiyor gibi algılanıyor diye ifade eden Subaşı, bu sebeple çok da karamsar bir tablo çizmek yerine, aslında neler olup bittiği konusunda hafızamızı yoklayan bir analiz yapmamız gerektiğini ifade etti.

Şu çok açık ki, din de toplumsal değişmeye paralel bir şekilde değişiyor. Dinin temel sabiteleri konusunda her Müslümanın, kendisinin korunaklı olduğunu, bu konuların değiştirilemez olduğunu iddia etmesine rağmen ciddi bir algı değişikliği oluşuyor. Dinin gündelik yaşamdaki karşılıklarına ilişkin ciddi bir dönüşüm gerçekleşiyor gibi görünüyor diyen Subaşı’na göre, dinin görünürlüğündeki artışa paralel olarak dinin içeriği konusunda bir zayıflama olduğunu hissedebiliyoruz.

Tanzimat dönemi, bir kırılma dönemidir. Tanzimat, büyük yüklerden kurtulduğumuz bir dönemdir. Medeniyet algısında esaslı bir dönüşüm ve parçalanma olduğunu görebiliriz. Tanzimat sonrası süreç, ciddi bir müdahale öngörüyor. Türkiye Müslümanlığının o dönemden bu döneme kadar mühasaraya tabi tutulduğunu iddia eden Subaşı, bu durumu, bazı yazarların vurguladığı gibi başsız-halifesiz kalmakla veya eksen kayması ile ilgili olabileceğini söyleyerek bu değişimin son derece girift ve tehlikeli sonuçlar doğurduğuna değindi. Özellikle modernleşmenin, bize dünyanın gerisinde kaldı-

ğımızı kabul ettirmesi ve bize o ruh haliyle bunu söylediğini görüyoruz diyen Subaşı, artık modern dünyadan erişilmesi gereken, ulaşılması gereken bir nokta olarak bahsettiğimizin altını çizdi.

Türkiye’de toplumsal değişimin çok hızlı bir şekilde gerçekleştiğini ve dönemeçlerde çok sıkı bir dönüşüm ve savrulmaların olduğunu söyleyen Subaşı, mesela çoğumuzun aklına hemen 28 Şubat gelse bile 12 Eylül’ün çok daha ciddi bir dönemeç olduğunu ifade etti. Türkiye’de âdettendir, solcular ve sağcılar 12 Eylül’ü ciddi bir şekilde eleştirirken İslami kesimdeki tavır biraz daha yumuşaktır; onlar eleştiriyor bari biz de eleştirelim şeklinde olmuştur. 12 Eylül, çok önemli bir müdahaledir ve bu konuda İslami duyarlılığa sahip kişilerin ciddi analizler yapması gerekir diyen Subaşı, bağlamın kendi iç dinamiklerinin çökertildiği, kendi iç anlam düzeyinin sarsıldığı bir yerde, “Allah, zalimler eliyle de İslam’a yardım eder.” referansından medet ummak ve bu şekilde durumu kurtarmaya çalışmak çok usta işi bir meşrulaştırma siyasetidir, diyerek sunumunu bitirdi.

İLEM’de İslam İktisadı Tartışmaları Devam Ediyor

Modern dönemle birlikte ekonomi olgusu, hayatın hemen tüm cephelerini belirleyen bir imgeye dönüşmüş, dünya sathında bir güç olarak temayüz eden Batı’nın temel paradigmaları da bu istikamette şekillenmiştir. Sömürgecilik çağı ve ardından dünya gündemine giren küreselleşme olgusu, Batı değerlerinin dünyanın diğer coğrafyalarına da taşınmasına ve farklı kültürlerin bir belirleyeni olmak üzere etkinlik kazanmasına sebep olmuştur. Müslüman dünya ise siyasetten hukuka, kültürel hayattan iktisadi nizamaya kadar hemen tüm alanda bu kuşatmaya bir cevap üretme ve bir alternatif arama çabası içerisinde olmuştur. Bu bağlamda, iktisat alanında 1950’li yıllarda başlayan ve 1980’lerden itibaren hız kazanan çaba ve arayışlar günümüzde daha nitelikli çalışmaların zeminini oluşturmuştur. İLEM de bu sürece katkı sağlamak ve bu arayışı, kendi değerlerimizin belirlediği bir zeminde ve ilmî bir çaba eşliğinde irdelemek üzere düzenlediği İslam İktisadı Seminerleri dizisinin ikincisini üç haftalık bir seminer dizisi ile gerçekleştirmiştir. Programda, İslam iktisadı olgusu etrafında iktisadi alandaki arayışımıza dair sahih bir çerçeve çizilmeye çalışılmış ve bu bağlamda sorunların tespitini yapmak suretiyle ideal bir teori ve pratiğin nasıl geliştirilebileceği belirlenmeye çalışılmıştır.

■ İslam İktisadında Mülkiyet

Prof. Dr. Halit Çalış, 11 Şubat 2012

Değerlendiren: Muhammed Abdullah Altundal

İLEM Bahar Dönemi’nin başında gerçekleştirilen İslam İktisadı seminerlerinin ilki, Prof. Dr. Halit Çalış’ın “İslam İktisadında Mülkiyet Kavramı ve Sınırları” isimli konferansı ile dernek merkezinde gerçekleştirildi.

Çalış, konuşmasına eşya hukukunun yapısından ve malın eşya hukukundaki yerinden bahsetmenin meseleyi anlamak açısından gerekli olduğunu belirterek başladı. Eşya hukukunun, insanın eşya üzerindeki doğrudan hâkimiyetini düzenlediğini, yani mülkiyetin eşya hukukunun temel konusunu

oluşturduğunu belirttikten sonra mülkiyetin konusunu malın teşkil ettiğini, malın ne olduğunu tespit edince mülkiyetin tarifinin de ortaya çıkacağını ifade etti. Malı iktisadi yarar sağlayan, üzerinde tasarruf mümkün olan ve dinin yararlanılmasını yasaklamadığı şey olarak tanımlandığını, o halde malın fizik unsuru, iktisadi unsuru ve hukuk unsuru ihtiva ettiğini belirtti. Dolayısıyla mülkiyetin konusu, bu üç unsuru içerisinde barındıran her şeydir. Mal dediğimiz şeyler, doğası gereği üzerinde mülkiyet tesisine elverişli olan ve olmayan olarak ikiye ayrılır. Üzerinde fiilî egemenliğin bulunduğu mallar, mülkiyet kategorileri olarak karşımıza çıkarlar.

İslam geleneğinde özel mülkiyetin meşruiyetine dair bir gündemin olmadığını ve bu konunun son iki asırda kapitalizm, sosyalizm gibi güçlü iktisadi akımların etkisiyle gündeme geldiğini söyleyen Çalış, ortaya çıkan itirazların, ağırlıklı olarak Şii düşüncede gördüğümüz toprak mülkiyeti üzerinden yürütüldüğüne dikkat çekti. Özel mülkiyetin meşruiyeti olmadığı hususunda ileri sürülen referansların odak noktasında, Kur'an-ı Kerim'den hareketle "Evrende ne varsa Allah'ındır." ifadesi vardır diyen Çalış, ayetler siyakiyla beraber tahlil edilince insanın kendi başına muktedir olmadığı, ona her şeyi Allah'ın ihsan ettiğini hatırlatmak amaçlı indiklerini, yani burada teknik anlamda bir mülkiyet ilişkisinden söz

edilmediğini belirtti. Bu bakımdan özel mülkiyete konu olması açısından, mal türleri açısından hiçbir ayrımın olmadığını savundu. Toprağın özel mülkiyete konu olamayacağı tezinin ana çerçevesini; arzın Allah'a nispet edilmesi biçimindeki ayetlerin varlığı, Müslüman toplumların refahı, sosyal adaletin sağlanması gerekliliği ve mülkiyetin ancak insanın kendi emeğinin ürünü olabileceği argümanlarıyla çizebileceğimizi belirtti.

Sonuç olarak; "Dinî açıdan bir meseleyi değerlendiren Kitap'ın, Sünnet'in verileriyle Asr-ı Saadet'te cemiyete yansımalarına bakmamız, geliştirilen düşüncenin testi için gereklidir." diyen Çalış, İslam'ın, bireyin evren ve eşya ile olan irtibatına çok canlı

ve diri bir şuur kazandırmayı hedeflediğini belirtti. Ayrıca, mülkiyet hususunda görülen sorunun kaynağının hukuk olmadığını, bu nedenle hukukla çözülemeyeceğini düşünen Çalış, sorunun kaynağının, tümüyle bireyin vicdanına değerlerinin ne kadar hükmettiği, ahlakının değerlerle ne kadar bezendiğiyle ilgili bir husus olduğunu belirterek sunumunu bitirdi.

■ İslam'ın Kapitalizme Eklemlenmesi ve Sınıflı İslami Ekonomi Sorunsalı

Doç. Dr. Şennur Özdemir, 25 Şubat 2012

Değerlendiren: Furkan Yıldız

İslam İktisadı Seminerleri kapsamında düzenlenen seminerlerden üçüncüsü, Doç. Dr. Şennur Özdemir'in "İslam'ın Kapitalizme Eklemlenmesi ve Sınıflı İslami Ekonomi Sorunsalı" başlıklı sunumla gerçekleşti.

Özdemir, konuşmasına, 80'lerde Türkiye'nin geçirdiği değişime paralel olarak yaşanan ekonomik dönüşümün neticesinde hızlanan sermaye birikim sürecinin, artık toplumun sadece elit sayılabilecek tabakasında değil, İslami kesimde de yaşandığını belirterek giriş yapmıştır. Söz konusu sermaye birikim süreci bağlamında ortaya çıkan MÜSİAD, HAK-İŞ gibi sermaye çevreleri, elit kesimin kurmuş olduğu TÜSİAD gibi kurumların karşısında alternatif olarak oluşturulmuştur.

Kuruluş ve gelişme süreçlerini tamamlayan İslami sermaye, 2000'li yıllarda AKP iktidarı ile birlikte olgunlaşma sürecine girmiştir. İslami sermayenin bu yeni evresinde AKP, aktif bir konumdadır. Özdemir'e göre AKP, MÜSİAD başta olmak üzere İslami sermayenin elit kesimlerinin kurmuş olduğu bir partidir. HAK-İŞ ve HAS Parti'nin oluşturduğu bir blok vardır ve bu blok, İslami sermayenin sınıflılık ekseninde tehlikeli bir yola girdiğini savunmaktadırlar. Bu bağlamda ikisi de Milli Görüş çiz-

gisinden neşet eden Hak-İş ve HAS Parti; biri Milli Görüş geleneğinin Adil Düzen programında çizilen çerçevede liberal amaçlarını gerçekleştiremeyecek olmasından dolayı, diğeri de Milli Görüş'ün öngördüğü dayanışmacı çerçeveden uzaklaştığı için yoksullara ve çalışan halklara dayalı olarak kurulan eko-politik oluşumlardır. Şennur Özdemir, AKP ile odaklanılan salt ekonomik büyüme amacının ve bu amaca odaklanıldığı için göz ardı edilen yoksul sınıfların HAS Parti'yi doğurduğunu belirtmiştir.

Şennur Özdemir, şimdiki İslami sermaye çevresinin temelini Batı'nın tasvir etmiş olduğu rasyonel birey üzerinden oluştuğuna dikkat çekmiş; bu iddiayı, şu anki sistemde Ahilik benzeri bir oluşumun yaratılmadığı örneğiyle somutlaştırmıştır. Veri ekonomik sisteme karşı çıkmanın yerine düzene ayak uydurulduğunu belirten Özdemir, bunun da ötesine gidilerek işçi sınıfının sendikal çatılar altında örgütlenmesinin bile engellendiği bir durumla karşı karşıya kalındığını ifade etmiştir.

Özdemir, Batı'daki çok partili demokrasinin oluşumunun sınıfsal ayrışmaya dayandığını vurgulamış ve HAS Parti'nin de Türkiye'de giderek belirginleşen sınıflaşmanın oluşturduğu bir siyasi aktör olduğunu belirtmiştir. Söz konusu sınıflaşmanın İslami öğretinin öngördüğü tevhit inancı ile ters düştüğü düşünüldüğünde oluşan durumun, kendi içerisinde sorunlar barındıran bir durum olduğunu belirtmiştir. İslami kesimde yaşanan sınıflaşma sürecinin, Şeriatî'nin *dine karşı din* metaforuyla izah edilebileceği de belirtilmiştir.

İslami kesimin içerisine girmiş olduğu sermaye birikim sürecinin, kendi geleneklerinden bağımsız veri olan Batılı kapitalist sistemce yönlendirilmiş olması sonucunda, İslami öğretinin öngördüğü eşit insanlardan oluşan sosyal yapının deforme olup yerine kendi içerisinde eşit insanların oluşturduğu sınıflardan hasıl olan heterojen bir toplumsal yapının geldiği belirtilmiştir.

Özdemir'e göre gelinen noktada İslami geleneğin pratikleştirdiği vasat toplum, özellikle iktisadi çerçevede derin yaralar almıştır. Geçmişte de İslam toplumlarında bir takım sınıflandırmalar yapılmakta idi; ancak, bu sınıflamalar iktisadi ilişkiler bağlamında değil, eğitim, kültür gibi bağlamlarda yapılmakta olup bütün toplumsal gruplar için mümkündü. Ancak, içinde bulunduğumuz dönem-

de yaşanan iktisadi ayrışma, toplumsal bütünlük üzerinde yıkıcı bir etkiye sahiptir ve toplumu diğer yönleriyle de ayrıştırmaktadır.

Özdemir, İslam öğretisinin ve bu öğretiyle yoğrulmuş olan homo-İslamicus'un temel ihtiyaçlarını karşılayabileceğinden emin, dolayısıyla özgür, sosyo-kültürel ve dinî sorumluluklarını yerine getirmekle meşgul bir insan olarak tasarlanmış olduğunu ve yüzyıllar boyu "yoklukla şeref bulan" bir kültür ikliminin sürdürüldüğünü belirtmiştir. Ancak günümüzde en temel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olan insanların yokluktan şeref devşirmelerinin mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Konuşmasını, Müslüman camianın bir yol ayrımında olduğunu düşündüğünü belirterek bitiren Özdemir, ya başlangıç aşamasında sınıflılık gerçeğinin yarattığı sorunları görerek buna çözümler bulmaya başlanacağını ya da sınıf olgusunun toplumsal hayatta derinleşerek yerini sağlamlaştıracığını ifade etmiştir.

■ İslam İktisadında Emek

Prof. Dr. Saffet Sancaklı, 21 Mart 2012

Değerlendiren: M. Turan Çalışkan

İnsanlığın hikâyesi, bir yönüyle emeğin hikâyesidir. İrade sahibi kılınmış bir varlık olarak yaptıklarından sorumlu tutulan ve yaptıklarına (amel) bir değer biçilerek akıbeti tayin edilen bir varlık olarak insandan; yaratılış gayesine paralel olarak yeryüzünün halifeliğini icra etmesi istenmiş ve onun bu vazifeye dünya sathındaki yolculuğu başlamıştır. Vazifesi “yeryüzünü imar” (umran) olan insanın yapıp etmeleri, yani emeği, onu şerefli bir konuma yükselten temel unsurdur.

İnsanlık için bir denge noktası sunan, yaratılmış her bir şeyi aslı tabiatına döndürmenin tüm imkânlarını barındıran İslam, insanın “kendi ellerinin kazandıklarını” yücelterek, “emek” olgusunun insan ve onun yeryüzündeki konumu ve gayesi açısından yerini ve değerini tespit edecek birçok beyanda/düzenlemede bulunmuştur. Müslümanların bir özeleştirisini yaparak başladığı seminerde Saffet Sancaklı, günümüzde İslam’ın cüzi bir kısmını uygulayarak bütüncül ve kapsamlı neticeler beklemek gibi ironik bir tutum sergilediğimizden bahisle, yitirdiğimizi asıl aramamız gereken noktanın altını kalın çizgilerle çizdi. Tıpkı bunun gibi, derin tutarsızlıklarımızın koyu gölgesi altındaki nice

problemi üretenin, bizzat kendi zihnî alışkanlık ve yaklaşımlarımızın olduğunu bilmemiz gerektiğini; bu kapsamda çalışma hayatına olumsuz bakan bir görüşün yürümeyeceğini; buradan hareketle de bir iktisadi nizamın oluşturulamayacağını belirtti.

Şunu iyi bilmeliyiz ki ilk bakışta rasyonel bir tespit gibi görünse de *ekonomi*, tıpkı bilgi gibi çok büyük bir güçtür ve bu alanda muhkem bir dil yakalayan herkes için büyük imkânlar barındırmakta; sosyal birçok olumsuzluğun çözümünü içermektedir. Burada kendimize şunu sormalıyız: “Allah hâkim olmamızı mı ister, mahkum olmamızı mı?” Eğer bu soruya cevap olarak ilk ifadeyi benimsiyorsak bize düşen *güç*, *ekonomi*, *bilginin* sahibi olmaktır. Biz tüm bunlara sahip olmalıyız ve bilmeliyiz ki bizi insanlık sathında şerefli mevkiye taşıyacak olan şey, bunlara bir Müslüman olarak sahip olmaktır. Nitekim İslam, ilahî kanunlar göndermiş ve böylece insan açısından “iki dünya”nın saadetini amaçlamıştır. Bu değinilerin ardından Sancaklı, “İslam dininin fakirlik dini olmadığını” ısrarla vurgulayarak çeşitli yönlerden bu hususun izahı yoluna gitmiştir. Geçmişte, ilmi ve fikhî açıdan böyle bir yaklaşım kökleştirilmiştir. Sözelimi Gazali, İhya’sında *fakirliği* uzun uzun övmüş ve bunun ispatı sadedinde çokça hadis rivayet etmiştir. Oysa Sancaklı’ya göre İslam, fakirliği övmek şöyle dursun, *ilerlemeyi*, *çalışmayı* ve *zenginleşmeyi* öngören bir dindir. Peygamberimiz (as) de bu istikamette emeği yüceltmiş, bu konuda sahabesini yönlendirmiştir.

Bu noktayla alakalı çok sayıda hadis rivayeti aktaran Sancaklı, tüm bu vurgularıyla “Müslümanca bir zenginliği kastettiğini, kapitalistçe bir zenginliği kastetmediğini” özellikle vurgulama gereği duymuştur. Sancaklı, ilerlemek ve zenginleşmek zorunda olmakla beraber maddi ve manevi kalkınmayı birlikte gerçekleştirmek gibi bütünlüklü ve dengeli bir çaba yürütmenin de vazifemiz olduğunu belirterek sunumu sonlandırmıştır.

■ **Turan Koç, *İslâm Estetiği*, İstanbul, İSAM Yayınları, 2010**

Değerlendiren: Hayrunnisa Selvi

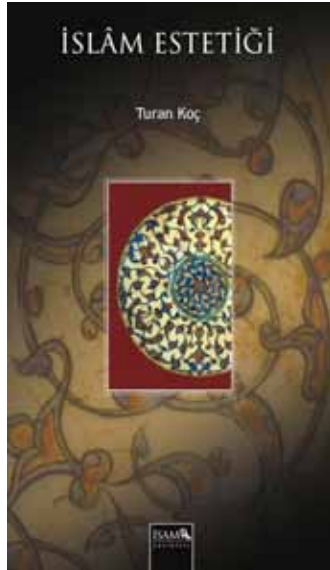
İslam estetiği ve İslam sanatının ele alındığı bu eseri inceleyerek İslam estetiğinin Turan Koç tarafından hangi bağlamda açıklandığına değinilecek ve İslam estetik anlayışının farklı tezahürlerinin İslam'daki Kur'an ve hadis kaynaklı güzel algısı ile bağlantılarına yer verilecektir. Ayrıca İslam sanat algısına yöneltilen çeşitli soruların yazar tarafından nasıl cevaplandırıldığı aktarılacaktır.

Eserde, İslam estetiği beş bölümde inceleniyor. Giriş yazısında, İslam estetik ve sanat anlayışının temel meselelerine değiniliyor. Bu bölümde "İslam'da, sanat sanat içindir anlayışı var mıdır?", "İslam sanatı neden mücerret olanı öne almıştır?", "İslam sanat anlayışında, faydalı ve estetik ayrımı bağlamında, zanaat ve sanat ayrımı var mıdır?", "İslam sanatında sembolizm ne ifade etmektedir?", "İslam sanatında madde ve mana ayrımı söz konusu mudur?" sorularına cevap verilerek bu kitabın değineceği temel meselelere dair kısa bilgiler veriliyor. Giriş kısmından sonra gelen *İslâm Estetiği ve Sanatının Ufukları* başlıklı birinci bölümde, *tevhit* ve *ihsan* kavramları çerçevesinde İslam Estetiği ele alınıyor ve Kur'an'ın İslam estetik algısının şekillenmesindeki önemine değiniliyor. İman tecrübesini estetik bir tecrübe

olarak ifade eden yazar, bu tecrübenin bir yorumu olan İslam sanatının, imanın temel akidesi olan tevhit anlayışının tezahürlerini taşıdığına dikkat çekiyor: "İslam sanatı bir dünya görüşünden doğar veya belli bir dünya görüşüne dayanır. Bu da en özlu

ifadesini *tevhitte* bulur. İslam düşüncesinde hiçbir şekil ya da suret bızatihi kalıcı değildir. Yalnız Allah daim ve bakidir. İşte bu bakımdan, İslami bilincin, geldiğimiz ve tekrar döneceğimiz yere ilişkin kavrayışına paralel olarak İslam sanatı da insana, ait olduğu yeri göstermenin en güzel ve dolaysız yollarından biri olarak tezahür eder." İhsan kavramının ise hüsün kökünden gelişine değinilerek iyilik, güzellik, hayır kavramları çerçevesinde Allah'ın Cemâl sıfatının yansımaları olarak ifade edilir. Böylece İslam'daki güzel algısı, "dünyayı güzelleştirmek, gü-

zel olanı yapma, güzel bir şekilde yapma" anlayışlarıyla bütünleşerek İslam sanatına yön veren bakış açılarından birisi olmuştur. Birinci bölümün sonunda, Kur'an'ın nazmındaki mükemmel uyuma ve icaz oluş özelliğine değinen yazar, Müslümanların güzele yönelişlerinin, estetik algılarının temelinin Kur'an'a dayandığına dikkat çeker. Kitabın *Güzellik ve Estetik Tecrübe* başlıklı ikinci bölümünde ise İslam'daki güzel algısına ve güzele yönelişin ayet ve

hadislerle de vurgulandığına değinilir. İslam estetik anlayışında güzel, sadece göze hitap etmez veya duygusal şeylerle sınırlı kalmaz. İslam sanatındaki güzel, aynı zamanda hakikat, marifet, takva, iffet, şecaat, ihsan gibi kavramları da yansıtır. İslam estetiğinde esas olan manadır; bu nedenle de güzel putlaştırılmaz, güzelin taşıdığı manaya yöneliş ise bütün hayata siner. Bu bilinç dolayısıyla da İslam sanatında güzel ve yararlı olan arasında fark gözetilmez. *İslâm Estetiği ve Sanatının Kelâmî Boyutları* başlıklı üçüncü bölümde ise hüsun-kubuh tartışmaları bağlamında *güzel* ele alınır. Güzelin, gaye ve nizam delili bağlamında, insanları Allah'ı bulmaya yönelten işaretler olduğuna değinilir. Bu bölümde, sanattaki yaratma ile Allah'ın yaratmasının farklı şeyler oluşu vurgulanır. *İhsanın Tezahürleri* başlıklı dördüncü bölümde ise hüsn-i hat, tezhip, mimari, şiir ve musiki bağlamında İslam sanatı incelenir. *İslâm Sanatı ve Resim* başlıklı son bölümde ise resmin meşruiyeti hakkındaki tartışmalara ve İslam dünyasında değinilir.

İslam estetiğinin farklı boyutlarıyla ele alındığı bu eser, İslam sanat anlayışını, bu anlayışın kaynaklarını ve tezahürlerini açıklayan, alanındaki ender çalışmalardan birisidir. Eserin en güzel yönü, İslam sanatını Kur'an ve hadislerdeki güzele yöneliş algısı bağlamında ele alarak konuyu ayet ve hadislerle desteklemiş olmasıdır. Tevhit anlayışının İslam sanatını nasıl şekillendirdiği konusundaki tespitler, İslam sanatını ifade eden temel vurgu noktalarını yansıtmaları bakımından önemlidir. Ancak, *ihsan* kavramı bağlamında ele alınan *güzelin*, Cibril Hadisi'nde ifade edilen ihsan kavramından çok daha farklı bir boyutta ele alınmış olması, kavramı hadisteki bağlamından ayırmaktadır. İhsan kavramının bu kitaptaki kullanımı, Cibril Hadisi'nde

kullanılan kavramdan oldukça farklıdır. Yazar kavramı hadise atfederek uzak bir bağlantı kurmaya çalışmıştır. İslam estetik algısının kelami boyutlarına değinilen bölümde hüsun-kubuh tartışmalarının girift konularına geniş yer verilmiş olması, kitabın bu bölümünün eserin asıl bağlamından uzaklaştığı hissini vermektedir.

Sonuç olarak; bu eser ile İslam estetiği ele alınarak İslam'da güzel olanın, aynı zamanda Hakk'a, hakikate ulaştıran, insana varoluş gayesini hatırlatarak insanı hayra ve güzele yönlendiren bir unsur oluşuna dikkat çekilmektedir. Bu nedenle de İslam'da güzele yöneliş, güzelin müşahhas kimliğinden sıyrılarak marifetullahı ulaştıracak olan derin anlamlara yaklaşma gayesi taşımaktadır.

Yeni Anayasa Bir Restorasyon Olacak

Röportaj: Hülya Özkan

Genar Araştırma Şirketi Genel Müdürü Mustafa Şen ile arkadaşımız Hülya Özkan, Türk demokrasisinin dününü ve bugünü konuştu.

Türk demokrasisinin en önemli kırılma noktaları nereden başlıyor?

Resmî olarak baktığımızda 1876, yani Meclisi Mebusan'ın açılması, mebusların seçilmesi, anayasanın yapılması, I. Meşrutiyet; fakat demokrasiye niye bağlıyoruz her şeyi, ona değinmek lazım. İnsan zihnini neden getirip demokrasiye dayıyoruz? Demokrasinin ötesi yok mu, daha ilerisi yok mu? Neden demokrasiyi böyle kutsallaştırıyoruz? Buradan hareketle sorunuza cevap verecek olursam, şunu söyleyebilirim: Tabii ki resmî kayıtlar 1876'yı gösteriyor. Arkasından büyük bir kesinti, arkasından II. Meşrutiyet; ama II. Meşrutiyet'te de bilirsiniz eleştirilerden bir tanesi, "Hürriyet hürriyet diye diye hürriyet tepelendi." diye bir söz söylenmiştir dönemin aydınlarınca. Yani hürriyet, özgürlük denilerek görece demokratik ortam sağlanmaya çalışılırken hürriyetin de yok edildiği bir duruma gelindi. Demokratik kültür yoksa gelin demokrasi yapalım dediğinizde olmuyor işte, bu bir süreçtir. Zaman istiyor. Belki demokrasiyi birilerinin gözünde o kadar yücelten şey de bu.

Sultanlık içerisinde değil de cumhuriyet içerisinde demokrasi, daha kolay olabilecek bir şey. Fakat bunun ters örneklerini de biliyoruz. Avrupadaki pek çok

ülke; hatta Fransa'yı, Almanya'yı, İtalya'yı çıkarırsanız geriye kalanların çoğu kraliyettir; ama aynı zamanda da demokrasidir. Demek ki demokrasi için cumhuriyet şart değil. 1950'lere kadar birçok parti kurma çalışmaları oldu. Bazıları illegal Türkiye Komünist Partisi gibi, bazıları legal; ama illegaliteye dönüştürülüp kapatılma bahanelerini de buldu cumhuriyet. Çünkü Cumhuriyeti kuranlar; Osmanlı paşalarıydı, Osmanlı eşrafıydı. Demokrasi kültürü içerisinde gelen insanlar değillerdi, hâlâ da öyle.

Peki bu hiç suiistimal edilmedi mi? Daha iyisi yapılamaz mıydı?

Elbette yapılabilirdi. Ama yapılmadı. Onu tarihçilere bırakalım tartışsınlar.

50'li döneme gelelim. O dönem için çok yanlış bir adlandırma kullanılıyor. "Çok Partili Dönem" deniliyor. Doğru adlandırma ise "İkinci Çok Partili Dönem". Birinci çok partili dönem, Meşrutiyet dönemidir. Cumhuriyet, bu çok partili sistemi rafa kaldırdı. Cumhuriyet, kendisinden beklenenin tersini yaptı. Daha fazla partinin mecliste olması gerekirken Cumhuriyet kendinden önceki o kısacık geleneği iptal etti, rafa kaldırdı. Ve tek partili sistem içerisinde hareket

edildi. Bu, siyasal söylem ve siyasal iletişim açısından henüz aşılamamış bir çıkış noktasıdır.

Askeri darbelere gelecek olursak...

Demokrasiler, askeri darbelerle var olur. Bütün demokrasiler için bunu söylemek belki mümkün değil; ama çoğu demokrasi böyledir. 80 İhtilali'ni yaşadım, çok net hatırlıyorum. Sonrasında 28 Şubat mesela. Benim üzerimden silindir gibi geçti. Altı ay hapis cezası aldım. Ardından biliyorsunuz, 2007'deki darbe girişimi... Demokrasiye yapılan bir saldırdır bu. Millet iradesine yapılmış saldırılardır bunlar. Bütün bunları göz önünde tutup geriye doğru bakıp tekrar bu tarafa geldiğimizde görüyoruz ki bu süreç, demokrasi tarihi olduğu kadar militarizmin de tarihidir. Ve yine aynı zamanda İslamcılığın tarihidir. Türk siyaseti, bu üçünün üzerinden bize gelmiştir. Bunları iyi anlayabilmek için de bilgi kimde? Para kimde? Silah kimde? Bunlara bakmak gerekir. İslamcılığın elinde silah ve ekonomik güç yoktu. Entelektüel güç vardı. Bu entelektüel gücü ve yüzlerce yıldır getirmiş olduğu beşerî sermaye gücünü çok iyi kullanarak iktidar oldu. Bugün iktidarda olanlar, kendilerine İslamcı demeseler de bu böyle.

Militarizm, kendine rakip seçtiği kesimin iktidara gelmesine sebep oldu. Çünkü Türkiye'nin beşerî sermayesi, iktisadi sermayesinden çok daha güçlüydü. Entelektüel güç, İslamcı tarafta parladı, beşerî sermaye de zaten elindeydi.

Bütün bu süreçte en önemli gelişme nedir?

1876'yı en önemli nokta olarak alabiliriz. Fakat ondan daha önemli bir nokta var: Demokrasiyi ipe çekenlerin yargılanması... Malum başbakanı astılar. Demokratik bir şekilde başa gelen birini, antidemokratik bir şekilde aldılar ve astılar militaristler. Bu militarizmin mahkemeye çıkarılması, yargılanıyor olması, Türk demokrasi tarihindeki en önemli kırılma noktasıdır. Başlangıcı çizgi üstü turalım, bütün bu süreçteki en önemli nokta budur.

TBMM'nin anayasa çalışmaları devam ediyor, sizce yeni bir anayasa yapmak mümkün mü? Yeni anayasa yapılırsa ülkede ciddi bir değişim sürecine girilir mi?

Yapılabilecek diye tahmin ediyorum ben. Fakat anayasa olmasa da olur. Anayasa ile biz şimdiye kadar hangi sorunumuzu çözdük? En önemli konulardan bir tanesi, bu ülkenin başında kim bulunacak ve ne kadar süre bulunacak? Anayasa problem çıkarmak için vardır. Anayasayı kullanarak problem çıkarıp enerjimizi boşa harcayanlar için vardır.

Peki anayasa olmasaydı nasıl bir bütünlük sağlanabilirdi?

Çok basit. Türkiye İngiltere'den daha mı demokratik, daha mı zengin, daha mı güçlü? İngiltere'de anayasa yok. Dolayısıyla kafamızı bazı şeylere şartlamayalım. Demokrasiye şartlamayım kendimizi. Yine aynı şekilde anayasa ile sınırlandırmayalım. Bunların hepsi basit ve aşılabılır şeyler. Çünkü insan muhteşem bir varlıktır, onu sınırlandırmamak lazım. Anayasa yapılabilir; ama yapılmasa da olur. İlle de yapılacaksa bugünkü gibi bir doktrin olmamalı. Şimdiye kadarki, neredeyse, hiçbir anayasaya tam olarak anayasa diyemeyiz; çünkü bunlar anayasa değil, birer doktrindir. Yeni anayasa yapma çalışmalarında, önce buna karar verilmeli. I. Meşrutiyet döneminde yapılan 1921 Anayasası, diğerlerine göre anayasaya niteliğine daha yakındır. Ona çok fazla doktrindi diyemeyiz. Belki size tuhaf gelebilir; ama Sultanlık içinde yapılan anayasa, Cumhuriyet içerisinde yapılan anayasadan çok daha anayasa niteliği taşıyor.

Sizce bu çalışmaların sonucunda yeni bir anayasa mı olacak yoksa sadece restorasyon mu?

Mevcut gelişmelerden anladığım kadarıyla bana bir tür restorasyon olacaktı gibi geliyor. Yeni bir anayasa değil, eski anayasanın, yani doktrinin daha demokratik, daha sivil, biraz daha içinde çoğulculuk emareleri olan bir doktrin olacak. Köklü bir değişim olmayacak; çünkü içimizde en demokratik dediğimiz insanların bile damarlarına azıcık dokunduğunuzda, onlardaki faşizanlığı görebilirsiniz. Bundan sonraki süreçte demokrasi tarihimize baktığımız zaman şöyle bir ayrım yapılabilir: M.Ö. 209 yılına kadar Türk tarihi, M.Ö.209 yılından 2010 yılına kadarki süreç ve sonrası.

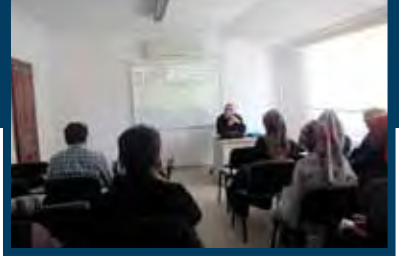
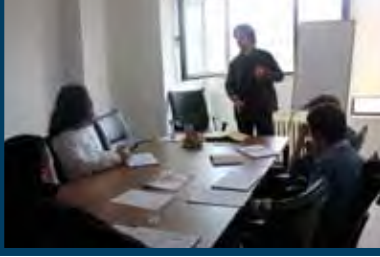
Not: Röportajın genişletilmiş hali www.ilmietudler.org adresinde yayımlanacaktır.

İLEM Eğitim Programı Bahar Dönemi

İLEM Eğitim Programı, akademik çalışma yapmak isteyen lisans öğrencilerinin; insanı, toplumu ve dünyayı tanıyıp çözümleyebilmelerini sağlayacak ilmî ve fıkri donanım ve bakış açısı ile ilmî çalışmalarına yön verecek ahlaki bir duruş ve anlayış kazanmalarını amaçlamaktadır.

Her biri bir yıl süren üç kademededen oluşan programda, alanında uzman hocaların verdiği İslami ilimler ve sosyal bilimlerin farklı konularında seminerlerin yanı sıra, haftalık okumalar, grup çalışmaları, çeşitli destekler, gezi ve kamplar yer almaktadır. İLEM Eğitim Programı'nda katılımcıların lisansüstü eğitimlerinde ihtiyaç duyacakları araştırma, yazım ve sunum gibi temel becerileri kazanmalarına yönelik çeşitli eğitimler de yer almaktadır.

İLEM Eğitim Programı'nın özgünlüğünü sağlayan ve çalışmalarda verimliliği artıran temel faktör grup çalışmalarıdır. Programda her beş-yedi kişilik öğrenci grubu, yıl boyunca çalışmalarını bir danışman gözetiminde yürütmektedir. Katılımcıların; okuma, çözümleme ve mukayeseli değerlendirmelerde bulunabilmelerini sağlamak programın öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Gruplar, programda yer alan seminerleri destekleyici ve İLEM Eğitim Programı'nda yer alan her bir kademeden özel amaçlarını karşılayacak şekilde oluşturulan okumaları takip etmektedir.

İLEM Eğitim Programı'nda (İEP) bir dönem daha sonlandı. 2011-12 Bahar Dönemi'nde İEP Seminerleri, üç kademedede, her kademe için üçer seminerden oluşmak üzere 10 hafta boyunca Cumartesi günleri gerçekleştirildi.

25 Şubat-28 Nisan 2012 tarihlerinde gerçekleştirilen İEP Bahar Dönemi seminerlerinde I. Kademe'de, Güz döneminde "*Dünya Tarihini Yeniden Okumak*" seminerini sunmuş olan Tahsin Görgün hocamız ile

"*İslam Medeniyetinin Oluşumu*" semineri sürdürülmüş ve katılımcıların medeniyetimize dair bilgi ve anlayış sahibi olmaları sağlanmıştır. Murtaza Bedir ve Necmettin Kızılkaya hocalarımızın sunumuyla gerçekleştirilen "*İslami İlimlere Giriş*" seminerinde fıkıh ve hadis gibi temel İslami ilimler, uzman hocaların da katılımları ile anlatılmış ve katılımcıların İslami ilimlere dair bir bilinç oluşturmaları sağlanmıştır. Vahdettin Işık hocamızın sunumunda ger-

çekleşen “*Türkiye’de Modernleşme*” isimli seminerde ise katılımcıların modernleşme tarihimize farklı perspektiflerden bakabilmeleri sağlanmıştır.

II. Kademe’de “*Türkiye’de Toplum ve Siyaset*” semineri, Mustafa Şen ile yürütüldü. Bu seminerde, hocamız eşliğinde Türkiye’de toplum ve siyasete dair özellikle son yirmi beş yılın yakın tanığı olarak, önemli tahlillerde bulunuldu. “Çağdaş Dünya Siyaseti” seminerinde ise katılımcılara, uluslararası düzen ve siyasete dair sunumlar yapıldı. Murat Çemrek, bu seminerde, özellikle de II.Dünya Savaşı sonrası oluşan Yeni Dünya siyasetinin eleştirisini sundu. Katılımcılar, Türkiye’de Toplum ve Siyaset ile Çağdaş Dünya Siyaseti seminerleri ile hem yerelde hem de uluslararası düzeyde toplum ve siyasete dair bakış açıları geliştirdiler. II. Kademe’nin bir diğer semineri olan “İslam Felsefesinde Estetik” seminerinde ise antik felsefeden devraldığı mirasa kendi yorumunu katan İslam düşüncesinin ortaya koyduğu estetik ve/veya sanat felsefesi, Ayşe Taşkent hocamızın eşliğinde tartışılmıştır.

III. Kademe’de, katılımcıların yönetsel bilgi ve becerileri kazanması için usul ve yönetime dair seminerler ağırlık kazanmaktadır. M. Zahit Tiryaki’nin sunumu ile İslam ilim tarihinin önemli bir parçası olan “*Mantık*”, bilgi ile olan ilişkisi bağlamında ve başka bir bilgiye ulaşabilme adına kendisine ihtiyaç duyulan bir araç-ilim olarak açıklanmış ve işlenmiştir. “*Medya ve Toplum*” seminerinde katılımcılar, Hediyeullah Aydeniz ile günümüz toplumlarının bilgi ve enformasyon kaynaklarından birini oluşturan medyanın toplum ile ilişkisi irdediler. Bu bağlamda, medya olgusu tarihsel olarak ele alınmış ve toplumsal etkileri incelenmiştir. “Karşılaştırmalı Klasik Metin Okumaları” seminerinde ise katılımcılar son dönem müfessirlerinden Elmalılı Hamdi Yazır’ın “Hak dini Kur’an dili” adlı tefsirinden Fatıha Suresi ile birlikte seçme metinlerin okumasını yapmışlardır.

İEP kapsamında gerçekleştirilen *Grup Çalışmaları* ise 2011-12 döneminde birinci kademe dokuz, ikinci kademe altı ve üçüncü kademe bir olmak üzere toplam on altı grupta yürütülmüştür. Gruplar ortalama 6-7 kişiden oluşturulmuştur. Bu gruplar, İEP’nde yer alan, her bir kademenin özel amaçlarını karşılayacak şekilde oluşturulan okuma listelerini takip etmişlerdir.

Grup danışmanları, grupları ile tahliller dışında da faaliyetler (Özel Etkinlikler ve Kamplar) gerçekleştirmişlerdir. Bu sayede, tüm gruplar için grup dinamiği oluşturulmaya çalışılmış ve çalışmaların verimliliği artırılmıştır. Gruplar, dönem içerisinde Uludağ, Bolu-Göynük gibi yerlerde kamplar düzenlemişler ve bu gibi programlarla da kardeşlik hukukunu geliştirmenin adımlarını atmışlardır.

İEP ile, kademe seminerleri ve grup çalışmaları ile sınırlandırmayarak eğitim konusunda oluşan talep ve ihtiyaçların karşılanması anlayışı benimsenmiştir. 2011-12 güz döneminde İEP faaliyetlerinin nitelik ve başarılarını artırmak amacı ile dönem arası semineri ve cumartesi günleri “Hadis Sohbetleri” gerçekleştirilmiş ve dil gelişimlerini sağlamak adına çeşitli çalışmalar yürütülmüş; tüm katılımcıların tüm katılımcıların yabancı dil bilgi ve becerilerini artırmak için kurumsal anlaşmalar yapılmıştır.

İLEM Dönem Arası Kampları, birbirine yakın bölgeler olan Sapanca Yayla Alabalık ve İhlas Kuzuluk alanlarında gerçekleştirilmiş ve toplam 82 katılımcının iştirakiyle 2 gün süren bu kamplarda, katılımcıların dinlenmeleri de sağlanmış; gerçekleştirilen seminer ve okumalar ile de zengin bir kamp içeriği oluşturulması sağlanmıştır. Grup danışmanları ve İLEM yönetim kurulu üyelerinin de katıldığı bu kampta katılımcıların kaynaşmaları amaçlanmış ve verimli bir kamp programı ile bu hedef gerçekleştirilmiştir.

2012 Dönem Arası Kampı: Sapanca

Değerlendiren: Fatma Betül Demir

İLEM Eğitim Programı bünyesinde kız öğrenciler için düzenlenen dönem arası kampı, 17-19 Şubat tarihleri arasında Sapanca'da gerçekleştirildi. Böylece I. ve II. Kademe öğrencileri arasında tanışma sağlanarak ilişkiler güçlendirildi. Bu vesileyle İstanbul'a bir türlü yağmayan karın keyfi de bol bol çıkartıldı.

Bir taraftan akademik gelişimimizi devam ettirecek okumalarımız sürdü, diğer taraftan da gezdik, gördük ve eğlendik. İlk günümüz mekânı tanımakla geçerken sonraki iki gün içinde okumalarımızı gerçekleştirdik. Alev Erkilet'in "Marjinal Yurttaştan Özgür Bireye" ve Aynur Erdoğan'ın "Erkek Aklına Eklemlenen Feminizm" isimli makaleleri okundu; ardından Aynur Erdoğan'ın da katıldığı "Feminizm, Kadın, Modernite" başlıklı bir oturum gerçekleştirildi. Bu oturumda Aynur Erdoğan, 19. yüzyılda dahi kadının normal cadde ve sokaklardan değil de toz toprak, iptidai yollardan yürütüldüğü, kütüphanelere sokulmadığı bir toplumda Feminizm gibi aşırı bir akımın ortaya çıkış sürecini anlattı. Devamında ise Batı'da yaşanan süreçlerden geçmemiş toplumumuzdaki Feminizm söyleminin ne kadar yaygınlaşabileceği üzerine ve Türkiye'de kadının toplumdaki tartışma konusu edilen yeri üzerinde fikir alışverişinde bulunduk.

İkinci gün Gündüz Vassaf'ın "Annem Belkıs" isimli hatıratını okuduk. Belkıs Hanım, XX. yüzyılın başlarında Rumeli'de bir Osmanlı kasabasında doğmuş, ardından Sırp işgali nedeniyle ailesiyle

birlikte Anadolu'ya göç eden, sonrasında da uzun yıllar ABD'de yaşayan bir kadın. Onun hayatı, kadının toplumda değişen yerini anlamak açısından önemli bir örnek teşkil ediyor. Belkıs Hanım'ın konumu, sadece ülkemiz sınırları içinde değil, II. Dünya Savaşı yıllarında Harvard'da erkekler arasında okuyan tek kadın olması hasebiyle de önem arz ediyor. Balkanlar'da dindar bir ailenin günlük yaşantısındaki zenginlik ve üzerine çarşafını almadan evden eve geçen kadınların tüm mahalleyi yabancı erkeklere görünmeyecek şekilde dolaşabilme rahatlığı, mimari yapının bunlar gözetilerek inşa edilmiş olması, hepimizi şaşkına çevirdi. Kitabın bir hatırat olması hasebiyle birinci, yani Belkıs Hanım'ın ağzından bir kadının hayatındaki değişimlere tanık olduk. Yine okuduklarımızdan yola çıkarak Aynur Erdoğan'ın da katılımıyla gelenekte ve modern toplumda kadının yerini konuştuk. Evlerin, artık o eski ev olmadığı modern dünyada kadının çıkmazlarını konuşarak bir çözüm bulamamak da benzer şeyleri yaşadığımızı bilmek, bunları paylaşmak, hepimize iyi geldi. Çözümün bize sunulduğu gibi kadının kamusal alana girmesi olamayacağını, bunun da beraberinde birçok çıkmaz getireceğini konuştuk.

Sabah yürüyüşlerimiz, kartopu oyunlarımız, akşam çayları ve ona eşlik eden fasıllarla renklenken kampımız, pazar gününün gelip çatmasıyla kaçınılmaz olarak sona erdi.

2012 Dönem Arası Kampı: Kuzuluk

Değerlendiren: Muhammed İkbâl Durmuş

İdealler üzerinden verilen eğitimin başta gelen özelliklerinden birisi de onun, karşılıklı etkileşimler içerisinde gerçekleştirilmesiyle dinamik bir sürece dönüştürülmesidir. Bu süreç, hem öğretmen-öğrenci hem de öğrenci-öğrenci açısından karşılıklı iletişimi öngörür. Bu ilişkinin gelişiminde ahlak, disiplin, sorumluluk, samimiyet, dil, anlayış, zaman ve mekân gibi pek çok etmen işlev görür. Ancak, bu etmenlerin hepsini aynı anda etkin bir şekilde kullanarak eğitimi devam ettirmek mümkün değildir. Her birinin sınırlılıkları, birbirleriyle çatışmaları mevcuttur. En başta da eğitimin kendi doğası, bu etmenlerin her biriyle bir yerde çatışma yaşıyor. Bu durumu aşmak adına kamp, en verimli etkinliklerden biri olsa gerektir.

Biz de farklı bir zaman-mekân tasarımı üzerinden eğitimin lojistik desteği sayabileceğimiz bu etmenleri daha etkin kılmak için İLEM ahalisi olarak Kuzuluk'a kampa gittik. Mekân tasarımı ile başlayan kamp için Kuzuluk, çok ideal bir seçenek sayılmazdı. Nitekim kampın başta gelen amaçlarından birisi de birlikte, kendi içerisinde esnekliği barındıran, belli bir metodoloji geliştirmeye çalışan insanların sosyal yaşamında da bu birlikteliğini geliştirebilmektir. Ancak, Kuzuluk tesisleri, işletim biçimiyle bu açıdan bizlere kısıtlı imkânlar sunuyordu. Öyle ki dörder beşer kaldığımız daireler ev içi iletişim açısından avantajlı olsa da grup birlikteliği açısından sınırlılık getiriyordu. Öte yandan kampı bir işletme yapısı içerisinde yürütmek, sorumluluk duygusunu tatmamıza engel teşkil ediyordu. Belki bahse konu işletmenin mantığının, her şeyiyle kalan kişinin sorumluluğunda olmasından dolayı

bu sıkıntıyı görece aştık. Ama bir kamp için ideal olanın, mümkün olduğu kadar modern hayattan, kapitalizmin uyuşturucu bağlarından, şekillendirici "hizmetlerinden" uzakta; tüm sorumluluğun özneye yüklendiği, mekân tasarımının mümkün olduğu kadar "bozulmamış" ortamlarda kendisini bulduğunu bir kez daha anlamış olduk.

Kampın amaçlarını öncelik sıralamasına tabi tuttumuzda, kamptaki bireylerin fikrî birikimlerinden ziyade, birbirleriyle olan temasının öncelikli olması gerekir. Sosyal yaşama dair bu minyatür uygulama da yukarıdaki eksikliklere rağmen kampın hedefine bir adım daha yaklaşmış olduk. Birbirimizin yemeğine, özeline, dertlerine, eğlencelerine, dünya görüşüne, samimiyetine kısacası tüm hayatına, geçirilen dar zamanın bereketiyle müdahil olduk. Bunu, otobüste kampa giderken ve dönerken yaptığımız yolculuktaki bariz farkla hepimiz hissettik zannediyorum. Bahsi geçen önceliğin yanında çok spesifik bir konunun kamp programı dâhiline alınıp tartışılması da zihni gerilimi ayakta tutması açısından çok yerinde oldu. Tabii konunun Peygamber Efendimiz'in sosyal yaşamı üzerinde şekillendirilmesi de ayrıca anlamlıydı.

Bundan sonra yapılması gereken, hem kamptan önce hem de kamp esnasında, bu kampı neden yaptığımızı detaylarıyla incelemek ve tespit edilen hedefleri gerçekleştirebilmek adına eylemlerimizi daimi olarak düzenlemek olsa gerek. Yani kampları, hayat çizgilerimizdeki olağanüstü ve kısa hareketlilikler değil, ileriye dönük dinamik etkileri olan sürekli çizgilere dönüştürmek gayemizdir.

yaratıcılık üzerine.
•mantık bağlamında beş sanattan biri

Poetika'nın ilk cümlesinde geçen 'poetika' teriminin 'Şiir Sanatı Üzerine' diye kullanılması, Poetika'nın yalnızca yazın sanatının bir türü olan şiir ile sınırlandırılarak anlaşılmasının bir sonucudur. Bunun nedeni ise aynı anlam kökeninden türeyen 'poietes', 'poiesis', 'poietikos' sözcüklerinin Yunanca'dan, Latince'ye geçerken uğradığı anlam kaybıdır. Bugün herhangi bir Latince sözlükte 'poeta' şair, ozan, 'poiesis' şiir, 'poietica' şiir sanatı sözcükleriyle karşılanmaktadır. Oysa kelimenin Yunani dilsel ve anlamsal kökeni göz önüne alınarak 'peri poietikes' terimi "şair sanatı üzerine" ifadesi ile kullanılmalıdır.

'Sanatçı, Sanat Eseri ve Sanat İzleyicisi'

Arkadaşımız Meryem Çapın, Geleneksel İslam Sanatları ve İslam Estetiği alanlarında yaptığı çalışmalarla tanınan Dr. Ayşe Taşkent hocamız ile sanat-sanatçı ilişkisi üzerine bir röportaj yaptı.

Hocam size göre hangi arayış tecrübesi sanatçıyı sanatsal icraya yöneltir?

Sanat araştırmalarından her saha, kendi kuramları ve yöntemlerine göre sanatçıyı farklı açılardan ele alarak onu çözümlemeye çalışır. Fakat bu tarz bir çözümlemenin ötesinde 'sanatçı' sözcüğü ile ne kastettiğimiz üzerinde durmak gerekmektedir. Geçmişe dönük bir tanım arayışına girdiğimiz zaman 'sanatçı' ile 'zanaatkâr' kavramlarının birbiri içinde olduğunu söylemek mümkün.

Peki, sanatçı neden yaratır? (yaratmak/poesis terimi de başlı başına konuşulması gereken bir kavram) Bu soruya sanatçılar, filozoflar ve bilim adamları farklı cevaplar vermişlerdir. Her sanatçı, farklı yetenekler ile bezenmiş olarak var olmuştur. Onun doğasının gerektirdiği bir şeydir sanat. Sanatçı, doğuştan getirdiği özellikleri ile sanata yönelir; fakat sonrasında her sanatçının dünyayı algılama biçimi-

ne göre, sanat biçimi ve formları farklılaşır. Nitekim bütün sanat tarihi, bize her sanatçının dünyayı algılama biçimine göre sanatını icra ettiğini; bu algılayış biçimi ile de farklı sanat türleri, klasik, emprestyonist, ekspresyonist, kübizm ya da sürrealizm gibi ekollerin ortaya çıktığını göstermektedir.

Bu durumda bir sanatçının sanat eserini ortaya çıkarırkenki hissiyatı nedir?

Sanat hakkında konuşuyorsak aslında üç unsura dikkat çekmek gerekmektedir. Sanatçı, sanat eseri ve sanat izleyicisi/alıcı... Sanat olgusunun iki öznesi vardır; sanatçı ve alıcı. Sanatçı ya da Özne/suje'nin sanat eserini ortaya çıkartırken nasıl bir süreç söz konusudur? Sizin 'hissiyat' ile ifadelendirdiğiniz, aslına bakarsanız sanatsal yaratımlarda sanatçının psikolojisi ile ilişkilidir. Sanat psikolojisi, öznelere yönelir; özellikle de sanatçının kendisine. Çünkü

sanatın çıkış noktasının sanatçı olduğunu kabul edebiliriz. Sanatçı, yapıtını kendinden kopartamadığımız, yapıtını kendisinden ayıramadığımız var eden öznedir.

Algı ya da idrak süreci önemlidir. Algılamada duyu organları ile, duyumlar ile var olan nesneler algılanmaktadır. Sanatçı, sanat eserini ortaya çıkartırken öncelikle var olan objelerden hareket eder. Sonrasında hayal gücü ya da İslam filozoflarının terminolojisi ile söylersek tahayyül gücü önemlidir. Elbette bu idrak sürecinin yanı sıra sanatçının ilgisi, yeteneği, estetik beğenisi ve sezgisi gibi kavramlar hakkında da konuşmak gerekmektedir.

Sanatçı, hâlihazırda varlığa bir yorum getirmek, ay-nını taklit etmek ya da deforme ederek yeni bir şekil vermek ister. Dolayısıyla her sanatçı, kendi araçları ile eserini ortaya koyar.

Sanatını icra ederken sanatçının meselesi ortaya güzel bir nesne çıkarmak mıdır?

Sanat tarihine baktığımız zaman ‘güzel’ kavramının çok farklılaşan, sürekli yorumlanan bir kavram olduğunu görüyoruz. Nitekim estetik, kendisini bu kavram etrafında örgülemiştir. Fakat sanat tarihindeki her bir dönemde, -İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ, modern dönem ve sonrasında- kavram yeniden biçimlenmiş; bu bağlamda sanatçı da kendi felsefesi ve dünyayı algılayışına göre güzeli yorumlamıştır. Sanatta güzel kavramını başka kavramlar ile; çirkin, yüce, hoş vb. ele almak gerekiyor. Picasso’nun, Dalí’nin güzele yüklediği anlam ile Leonardo’nun yüklediği anlam bambaşka...

Müslüman sanatçının sanata yönelmesi ve icra ederken yaşadığı tecrübe, sizce farklı mıdır? Sanata fikrî olarak yöneliş ile sanatsal tecrübe arasındaki ilişki, ilahî inanca sahip olmayan sanatçılarda nasıldır?

Aslına bakarsanız Müslüman sanatçının sanatı gibi bir tanımlamanın ötesinde, “Din ve sanatçı arasında nasıl biri ilişki vardır?” gibi genel bir konsept taşımak gerekiyor bu soruyu. Müslüman, sanatçının dinini refesans gösteren bir kelime... Din ve sanat arasındaki ilişkiyi çok eskilere götürmek mümkün. Bu bağlamda Müslüman sanatçıya da -diğer dinlere mensup sanatçılar gibi- kendi din anlayışı esin kaynağı olmuş yahut din/dinsel konulardan beslenmiştir diyebiliriz. Sanatçıyı kendi ontolojik bakış açısından ya da din anlayışından ayırmak mümkün değildir. Nitekim felsefi düşüncedeki dönüşümler de sanatı ve sanatçıyı etkilemiştir. Özellikle Rönesans ve Aydınlanma dönemi ile tanrı merkezli dünya tasavvurundan insanı merkeze alan hümanist yaklaşımlara bir evrilme söz konusu... Dolayısıyla tanrı merkezli bir tasavvurdan hareket eden sanatçı ile insan merkezli bir anlayıştan hareket eden sanatçının üretimi, tamamen iki farklı kategoride ele alınmalıdır.

Sanatkâr, eserini oluştururken bir geleneğe eklenme, onu takip etme gibi kaygılar taşır mı, yoksa zaten içinde yetişmiş olduğu geleneğin izleri kendiliğinden yansır mı?

Her sanatçı için kültürel bellek yahut yüzyıllarca bir kültürün taşıyıcısı olan gelenek, elbette önemli... Burada yine geleneksel sanatlar ile modern sanat arasında bir ayırım yapmak gerekiyor. Sanatçı, kendini bir geleneğin takipçisi olarak görüyorsa üretimlerini de o bağlamda yapması mümkün... Fakat sanat tarihine baktığımız zaman bir geleneğe yahut hâlihazırda varolan sanat ekollerine başkaldırı ile ortaya çıkan pek çok sanat akımı vardır. Toplum kültürünün ya da geleneklerin sanatçı için itici bir güç olduğunu kabul edebiliriz. Fakat bir sanatçının, içinde bulunduğu geleneğin bir taşıyıcısı mı olacağı yoksa bunlara sırt dönüp karşıt bir yaklaşımla eserler mi vereceği, sanatçının kendini konumlandığı yer ile alakalı görünüyör.

10. Yıl ilem

İlmî Etüdler Derneği'nin
10. yılı münasebetiyle
düzenlenen İLEM 10. Yıl
Programı bir ilim ve sanat
gecesine sahne oldu.

İLEM'in 10. Yılı Coşkuylla Kutlandı

İLEM 10. Yıl Programı, 20 Mayıs Pazar günü Bağlarbaşı Kültür Merkezi'nde icra edildi. Kuruluşundan bugüne İlmî Etüdler Derneği'nin Müslümanları yeniden sahih ilimle buluşturma yolculuğuna eşlik etmiş, bu ufku ve zorlu yolculuğu kalplerinde taşıyan gönüldaşlar uzaktan yakından bir araya gelerek İLEM'in kutlu ufkunun verdiği heyecanı yeniden hissettiler. Yolculuğun henüz başlangıcında olan lisans talebeleri, kuşanılan misyonun ne kadar zor ve kıymetli olduğunun bilincinde olan lisansüstü araştırmacılar, çabaların bereketlenmesine vesile olan hayır duaların sahipleri olan anne ve babalar, ilmin mükellefiyetini ve medeniyetimizin ilim geleneğini durup yorulmadan aktaran, gönülleri ve zihinleri unutulmuş hikmetle dolduran hocalar, "Yaratan Rabbinin adıyla oku!" davetine gönül vererek başladılar İLEM'in 10. Yıl gecesine.

Gecenin açılış konuşmasını yapan İLEM Yönetim Kurulu Başkanı Lütfi Sunar, günümüzün haz ve çıkar odaklı insanına, kutsal emanetin yüklenmiş olmasından kaynaklanan zorunlulukları hatırlatmanın ve yeryüzünün yeniden salih amelle imarı için faaliyet gösteren bir kuruluşun sorumluluğunu üstlenmiş olmanın mutluluğunu, derneğin bütün nesilleriyle paylaştı. Aradan geçen 10 yılın, hedefler düşünüldüğünde bir nokta mesabesinde kaldığını söyleyen Sunar, umutları ve gayretleri diri tutan noktanın, bu hizmetler vesilesiyle gelecek on yıllara dair ciddi temellerin atılmakta olduğunun altını çizdi.

İLEM 10. Yıl Programı'nda konuşan İLKE Yönetim Kurulu Başkanı Davut Şanver, İLKE topluluğunun önemli kurumlarından biri olan İLEM'in mimarı olan genç ilim adamlarının, aktüalitenin şehvetine kapılıp suni gündemlerle meşgul olma hatasından uzak durarak, insanlığın ilmiyle âmil âlimlere duyduğu ihtiyacı karşılama yönündeki gayretlerinin takdir edilecek bir iş olduğunu söyledi. Şanver,

İLEM'in yetiştirdiği, yetişmesine vesile olduğu insan kaynağı ile akademiye, topluma ve camiaya kıymetli katkılar sunmakta olduğunu da ifade etti.

Geceye katılan Üsküdar Belediye Başkan Yardımcısı Ali Rıza Şenbabaoğlu, geçmişte ilimle iştigal etmek isteyen talebelerin ilim tahsili için farklı ülkelere gitmekte olduklarını, günümüzde ise Türkiye'nin çeşitli ülkelerden gelen talebeleri ilim tahsili için misafir etmekte olduğundan duyduğu mutluluğu ifade ederek İLEM'in ilim yolcularına sunduğu hizmetlerini daha nice on yıllar sürdürmesi arzusunu dile getirdi. Şenbabaoğlu'nun sözlerini tamamlamasının ardından İLEM Yönetim Kurulu Başkanı Lütfi Sunar, İlmî Etüdler Derneği'nin çalışmalarına verdiği katkılardan ötürü Üsküdar Belediyesi adına

belediye başkan yardımcısı Ali Rıza Şenbabaoğlu'na bir teşekkür plaketi takdim etti. Ardından Sunar, Kâbe toprağı olan Üsküdar'ın Osmanlı'daki ilim yuvası olma misyonunu sürdürmesine verdikleri önem dolayısıyla Üsküdar Belediyesi'ne olan şükranlarını ifade etti.

Programda, İLEM hocalarından dördüne kuruluşundan bugüne İLEM'e verdikleri destek ve sundukları katkı nedeniyle plaket takdim edildi. İlmî Etüdler Derneği'nin kuruluşundan itibaren Dünya Tarihini Yeniden Okumak, İslam Medeniyetinin Oluşumu gibi önemli seminerler veren, aynı zamanda İLEM'de yetişen genç ilim adamlarının ilham kaynağı olan Tahsin Görgün, plaketi eski Eminönü Belediye Başkanı Lütfi Kibiroğlu'ndan aldı. İLEM'in hem kuruluşunda hem de on yıllık akademik çalışma sürecinde sunduğu düşünceler ile İLEM'e engin bir ufuk kazandıran Yusuf Kaplan'a paleketini İLEM Danışma Kurulu Üyesi Berdal Aral takdim etti. İLEM'in eğitim programlarında uzun yıllar çeşitli seminerler veren Veli Karataş ise plaketi Üsküdar Belediye Meclisi Başkanı Mustafa Demiral'dan aldı. İlmî Etüdler Derneği, yıllar önce Fatih'te ilk çalışmalarına başlarken böyle bir kurumun öncüsü olarak bugün yüzlerce genç akademisyenin yetişmesine ön ayak olmuş isimlerden biri olan Mustafa Şen, plaketi İLEM Danışma Kurulu Üyesi Nihat Erdoğan'dan aldı. Şen yaptığı konuşmada, İLEM'in nüvelerinin 1990'ların başlarına kadar uzandığını, bu nüveleri oluşturan çalışmaların İLEM'in bugünkü Yönetim Kurulu Başkanı ve onun çalışma arkadaşları tarafından çok ileri aşamalara taşındığını ve gelecek yıllarda görevi devralacak yönetim kurullarının ise İLEM'i çok daha farklı ve ileri noktalara ulaştıracaklarına inandığını söyledi.

Güzel dostlukların, samimi birlikteliklerin mekânı olan İLEM, pek çok gönüldaşın emek ve gönül

sermayesinin semeresi olarak teşekkül etmiştir. İLEM'in bu gönüldaşlarından biri olan İLKE Müteveli Heyeti üyelerinden Hüseyin Akkuş'a da 10. Yıl Programı'nda teşekkür plaketi takdim edildi. Plaketini Oral Avcı'nın elinden alan Akkuş, yaptığı konuşmada, medeniyet zafiyeti yaşadığımız bu dönemde İLEM'in tutkulu bir çaba içerisinde olduğunu, ümmetin olması gereken noktaya ulaşması için bu çabaların büyük önem arz ettiğini belirtti. İLEM'in, bu anlayışın ve yaşayışın bir eseri olduğunu ve bu hizmeti şu ana kadar sürdürmeye çalıştıklarını, bundan sonra da sürdüreceklerini ifade etti.

İLEM'in 10. yılında çeşitli emekleri olan Eski Yönetim Kurulu Başkanı Yusuf Alpaydın'a, derneğin gelişimine katkı sağlayan özverili çalışmalarından ötürü teşekkür plaketi takdim edildi. Plaketini Üsküdar Kaymakamı Süleyman Erdoğan'dan alan Alpaydın, yaptığı konuşmada, İLEM'in kendilerinin çocuğu, aynı zamanda kendilerinin de İLEM'in çocuğu olduğunu belirterek yaşamının son 10 yılında hayatının merkezinde İLEM'in yer aldığını ve İLEM'in kendilerine çok şey kattığını ifade etti. Üsküdar kaymakamı Süleyman Erdoğan ise ilmin toplumumuzun bir yitiği, bir kaybı olduğunu ve onu bulmaya çalışmamız, o açığı kapatmamız gerektiğini söyleyerek son yıllarda İLEM gibi kuruluşlar sayesinde tekrar bir ayağa kalkışın yaşandığını ifade etti. Erdoğan, konusunda gayret sarf edenlerin, bu konuda fikir ve doğum sancısı çekenlerin var olduğunu ve bundan dolayı çok mutlu olduğunu sözlerine ekledi.

Programda İLEM'in kuruluşunda emeği olan, doktora Eğitimi için gittiği ABD'de hayatını kaybeden Mahmut Gökmen anılarak program öncesi okunan hatm-i şerif, Gökmen'in ruhuna bağışlandı.

İLEM 10. Yıl Programı'nın ikinci kısmı, İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu tarafından hazırlanan Medeniyetimiz ve Musiki konulu sunum ile açıldı. Sunumun ardından

Dr. Murat Salim Tokaç'ın sanat yönetmenliğindeki musiki topluluğu, medeniyetimizin sanat birikimi bakımından oldukça kıymetli olan musiki eserlerinden oluşan Medeniyetimizin Sesleri adlı konseri icra ettiler. Bir ilim ve sanat gecesine dönüşen İLEM 10. Yıl Programı, bu muhteşem konser ile son buldu.

■ **Turgut Cansever, *İslam'da Şehir ve Mimari*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2012**

Değerlendiren: Furkan Ünal

İslam'da şehir ve mimari kavramlarının genel hatlarıyla özünü vermeye çalışarak anlatan Cansever, mimarinin tanımını insanın çevresini biçimlendirme çabalarının ürünü olarak yapıyor. Cansever, mimari anlayışını, tıpkı Müslümanlığı gibi “tevhit” ilkesi üzerine kurguluyor. Tevhit kavramını o kadar güzel anlıyor ve kendi dünyasında inşa ediyor ki bu anlayış, onun mimari ve şehir anlayışını biçimlendiren temel oluyor. Bu temeli, özü, her şeyden önce anlatan Cansever, daha sonra İslam mimarisinde olması gerekenleri vurguluyor.

İslam mimarisinde, malzemenin olduğu gibi doğal haliyle kullanılması gerektiğini, bu malzemenin niteliklerini inkâr etmeden ve önemlerine aşırı vurgu yapmadan kullanılmasını söylüyor. Yine İslam şehrinde evlerin insanın fıtratına uygun bir şekilde inşa edilmesini anlatan Cansever, evlerin mimarisinin Müslüman için ne kadar önemli olduğunu anlatıyor. Ev için Osmanlı evlerinin örnek alınması gerektiğini, hatta şehir ve mahalle inşası için tek örneğin Osmanlı olduğunu her imkânda vurguluyor. İnsan ve İslam mimarisi vurgusunu, yine tevhit anlayışı üzerinden şekillendiren Cansever, İslam'da aslolanın hayatın merkezine Allah'ı yerleştirmek olduğunu, böylece İslam mimarisinde de son yüzyıllarda Batı'nın oluşturduğu insan merkezli mima-

rinin olmaması gerektiğini söylüyor. Zaten İslam'ın vermiş olduğu varlık, bilgi ve idrak anlayışı, ister istemez sanatın bütün formlarını etkileyen olgudur. Bununla birlikte İslam mimarisindeki her zaman mutluluk, ümitvar ve neşeli olma hali İslam'ın

bütün sanatlarında ortak bir özellik olarak gözüktür. Batı'nın ya da Hristiyanlığın mimarisine baktığımızda ise bir karamsarlık, keskinlik, insana ızdırap veren haller, ihtişamı gözler önüne sermeye çalışsalar bile vardır.

İlk bölümü sonuçlandırırken İslam mimarisinde Allah'ı vurgulamadan, onun büyüklüğünü ifade etmeden hiçbir yapı inşa edilemeyeceğini, ayrıca, Müslümanın yaptığı her şeyi en güzel şekilde yapması gerektiğini şu ayetle tasdikliyor: “O, yarattığı her şeyi en güzel yapan ve insanı yaratmaya çamurdan başlayandır.” (Secde

Suresi, 7)

Daha sonraki bölümde İslam'da varlık kavramının mimari üzerinde ne ifade ettiğini ayrıntılı bir şekilde anlatan Cansever, tevhit, ilahî iradeyle uyum, tevhidin yapısı: zaman, tezyinilik ve hareket kavramlarını tek tek açıklar. Burada şunu ifade etmek zannımca yeterlidir: insan hayatı boyunca Allah'ı daha iyi tanıma yolunda mücadele eder. Bu varlık anlayışı da insanı bu yolda mücadeleye iten en önemli etkidir. Sonuç olarak sanat, seyirlik ol-

maktan çok, hayatın ve inançların ayrılmaz bir parçası haline gelir. Bu yüzden mimari, özel bir önem kazanmaktadır. Yani mimari, Allah'ın emrettiği İslami hayatı biçimlendiren ve bu hayatın yansımaları olan çevreyi inşa etmektedir. Dolayısıyla mimari, Müslümanlığı yaşamada insanı birinci dereceden ilgilendiren meseledir.

Mimaride Türk millî üslubu konusunda özellikle vurguladığı şu cümlesi konuyu özetler niteliktedir: Farklı coğrafi bölgelerdeki farklı ırkların vücuda getirdikleri kültürlerin çıkış noktaları millî olmak değil, İslamî olmaktır. Ancak mahalli çözümlerde bazı farklılıklar oluştuğu aşikârdır. Yani İslam temeli oluşturur, kültürler ise bunun üzerine kurulur.” Cansever, Türk mimarisini inşa ederken Batı kültürünün tesirlerinden değil, kendi inanç temellerinin değerlerini yeni şartlar içinde hayata geçirmemiz gerektiğini söylüyor. Eğer bu değerlerden kopmadan mimariyi inşa edersek üslup bütünlüğünün her yerde yakalanabileceğini, böylece tüm varlık alanlarının İslam'a uygun şekilde inşa edilebileceğini söylüyor.

“Şehirden Konuta” bölümünde Cansever, İslam şehrinin hangi temeller üzerine kurulduğunu, yukarıdaki anlattıklarımıza benzer şekilde vurguladıktan sonra, insanın çevreyle olan bilinçli ilişkisinin mimari sayesinde olacağını; eğer mimari insanın fıtratına uygun (bu İslam'a da uygun anlamına geliyor) bir şekilde inşa edilirse bunun gerçekleşebileceğini söylüyor. Fıtrata uygun insanın olmazsa olmazları ise tabiatla iç içe evlerin olması ve küçük sade evlerin olması, büyük (apartman gibi) evlerin olmaması gerektiğini özellikle vurguluyor. Şehir inşa ederken ise varlığın hallerinden kopmamak gerektiğini vurgulayan Cansever, varlığın dinamik bir süreç olduğunu, böylece yeni şartların her zaman göz önünde bulundurulmasını söylüyor. Yani

evlerin, şehirlerin inşa edilirken tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi bir kısmının, mesela sürekli değişen aile yapısına uyum sağlamak üzere geçici malzeme ile, idari, dinî ve toplum hizmetini gören han, hamam, çarşı gibi yapıların kalıcı malzeme ile inşa edilmesi gerektiğini söylüyor. Kitapta değinilmesi gereken diğer bir mesele de Cansever'in şehir ve cennet algısıdır. Cennetin bütün çelişkilerin yok olduğu bir ortam olduğunu söyleyen Cansever, insanın, kulluğun verdiği emaneti korumak ve Allah'a karşı sorumlu varlık olmasından ötürü şehirleri sanki birer cennetmiş gibi kurması gerektiğini söylüyor. Burada önemli olan, şehirleri vücuda getirirken biçim ve üslubu iyi belirlemek gerektiğidir. Kitabın ilerleyen bölümlerinde Osmanlı şehrini ayrıntılı bir şekilde irdeleyen Cansever, İslam'ın sanat ve mimari algısına tekrar vurgu yaparak son bölüme geçiyor.

“Mimarlık Mirası ve Koruma” bölümünde, mimarinin önemi anlaşıncaya mimarlık mirasının ve kültürünün korunması da anlaşılmış oluyor. Ne yazık ki Osmanlı'dan bize kalan mimariyi koruyamadık. Daha da kötüsü, o mimari üslubu kavrayamadık. Bu yüzden yeni mimarimiz, Batı tesiri altında kaldı. İslam'a uygun şehirler kurulmamış, aksine Müslümanlığa ters, çarpık şehirler ve evler kurulmuştur. Cansever, çözümün yeniden İslam mimarisinin temellerini anlayıp bunları uygulamak olduğunu her defasında söylemektedir. Kitabın sonlarında korumanın nasıl yapılacağıyla ilgili teknik bilgiler de veren Cansever, anlayışın düzeltilmeden hiçbir şeyin düzeltilmeyeceğini söylüyor.

İslam'da şehir ve mimari kitabı, İslami hassasiyetleri olan her insanın mimariye, şehre bakışının nasıl olması gerektiğini anlamak adına okunması gereken bir kitaptır. Turgut Cansever gibi bir değeri anlamak veya anlamaya çalışmanın da bir Müslümana çok fazla şey katacağından hiç şüphe yok.

Etno-Milliyetçilik ve Türkiye’de Toplumsal Meselelere Yansıması

Doç. Dr. Ahmet Yıldız

12 Mayıs 2012 Cumartesi / İLEM Konferans Salonu

Değerlendiren: Rahmi Çetin

Akademik çalışmaları her yıl bir konferans ile sonlandıran İlmî Etüdler Derneği, 2011-2012 yılı kapanış konferansını, Doç. Dr. Ahmet Yıldız’ın “Etno-Milliyetçilik ve Türkiye’de Toplumsal Meselelere Yansıması” isimli konferansı ile gerçekleştirdi.

Konuşmasına Türkiye’de etno-milliyetçiliğin tarihi geçmişine referanslar vererek başlayan Yıldız, Ermenileri “Milleti Sadıka” olarak görmemizin sebebini irdeleyerek bu sıfatın onlara, diğer Balkan milletleri gibi ayrılıkçı hareketlere girmedikleri için verililiğinden bahsetti. Yıldız, sonraki süreçte insanların kendilerini bir hanedanlığa bağlılıktan ziyade, millî bir zeminde anlamlandırmaya başladıklarını ve bu dalgaya geç de olsa Ermenilerin de dâhil olduğunu belirtti. Milliyetçilik hareketlerinin çıkmasının ardından, milliyetlerimizin bir aidiyetten çıkıp bir kimlik haline geldiğini belirten Yıldız, bu anlamda mevcut bütün milliyetçiliklerin etnik ol-

duklarını ya da en azından etnik bir boyut taşıdıklarını belirtti.

Kemalist ulus inşa projesinin Türklüğü araçlaştıran bir içeriğe sahip olduğunu belirten Yıldız, Kemalizm’in Türklüğü bir araç olarak kullanarak topyekûn batılılaşmayı amaçlayan bir modernleşme projesi ortaya koyduğunu ve bu projede Kürtlerin Türkleştirilmesinin de önemli bir amaç olduğunun üzerinde durdu.

Yıldız, ulusçuluğun devletle alakalı bir şey olmadığını, yani bir ulusun kendini koruyabilmesi

için tek yolun devletleşme olmadığını nitekim Almanların bir devletleri olmadan Alman ulusunu kurabildiklerinin ve bunu koruyabildiklerinin altını çizdi.

Aydınlar tarafından bir ulusu diğerlerinden ayıran dil, kültür, folklor ve tarihin yaratılmasıyla birlikte siyasi kimliğin oluşturulduğunu ve böylece ulusun ortaya çıktığını belirten Yıldız, Osmanlı’nın son

dönemlerinde, özellikle Balkanlarda bunun örneklerini çokça görebileceğimizi belirtti. Yine Osmanlı'nın kendisinde de II. Meşrutiyet'le beraber bunun emarelerini gördüğümüzü; Türkçe'nin, İttihat ve Terakki tarafından diğer Arnavutluk ve Arap eyaletlerinde yayılmaya çalışıldığını belirten Yıldız, böylece karşı Milliyetçiliğin hızlandığının altını çizdi.

Yıldız, Cumhuriyet'le beraber oluşturulmak istenen toplumda, bütün farklılıkların ortadan kaldırılmaya çalışıldığını, bu anlamda cinsiyet (toplumsal) farklılıkların, sınıf kimliklerinin vs. toptan reddildiğini, bütün çatışma alanlarının yok sayıldığını ve ulusal anlamda da tek bir ulusun kabul edildiğini ifade etti. Böylece sivil toplumun olmadığını, örgütlenme anlamında sadece devletin ve onun partisi olan CHP'nin olduğu bir toplumsal tasavvurun pratiğe döküldüğünü belirten Yıldız, bu politikanın uygulamada birçok örneğini görmemizin mümkün olduğunu söyledi. Yıldız, Batılı müziğin, Batılı zaman biriminin, Batılı yaşam biçiminin, Türk kavramıyla bize sunulduğunu ifade ederek Türkleşmenin, Batılılaşmak için bir araç olarak kullanıldığını ortaya koydu. İslam dışı bir kimlik oluşturulmak için Türklüğün bir meşrulaştırıcı olarak kullanıldığını, Türklüğün bu şekilde kurulurken diğer Müslüman ama Türk olmayan unsurların ise yok kabul edildiğine değinen Yıldız, bu unsurların kitaplardan düşürüldüğünü ve tarihte sanki hiç yaşamamışlar gibi davranıldığını belirtti.

Kemalizm'in, eğitim sürecini Kürtlere ve dindarlara kapattığını; ama Demokrat Parti ile başlayan süreçte, bu kesimlerin yavaş yavaş bu alanlara girmeye başladıklarını söyleyen Yıldız, dindarların, bu süreçte Soğuk Savaş dönemi özelliklerinin de etkisiyle mücadelelerinde oldukça milliyetçi bir dil kullanmaya başladıklarını belirtti. Bunun örneklerini, günümüz-

de birçok kurum ve kişilerde görmemizin mümkün olduğunu belirten Yıldız, Kürt milliyetçiliğinde de benzer durumun yaşandığını, 1930'lara kadar devam eden Kürt hareketlerinin *medrese* temelli hareketler olduklarını ve dine dayandığını, sonrasında bu hareketlerin de Türk milliyetçiliğine benzer şekilde seküler bir çizgiye kaydığını ifade etti.

Diğer bir meselenin de sınırların yapaylığı olduğunu belirten Yıldız, sınırların herhangi bir coğrafi, dini, etnik, kültürel farklılık olmaksızın keyfi sınırlar olduğunun altını çizerek sınırın ardındaki insanlarla olan bütün bağları koparmamızı bize telkin ettiğini ifade etti. Yıldız, eğer şu an sınırların bu yapaylığını görmüyorsak ve bu sınırları milliyetçi sapmalarımız nedeniyle mutlaklaştırmışsak bunun oldukça problemli bir durum olduğunu ifade etti. Bu milliyetçi sapmadan kurtulabilmek için yeniden bir İslami duruşla buluşmamız gerektiğini ifade eden Yıldız, bunun örneğini Malcolm X'in hayatında gördüğümüze değindi. Öncesinde siyah ırkın üstünlüğüne inanan Malcolm X'in, hac esnasında Kâbe'de bütün renkten insanların kardeşlik içerisindeki hallerinden etkilediğini ve böylece bu düşüncesinden vazgeçerek İslam Kardeşliği temelli bir düşünceyi benimsediğini belirten Yıldız, bizim de zihinlerimizde buna benzer bir değişikliğe gitmemizin zaruriyetini ifade ederek konuşmasını sonlandırdı.

Turgut Cansever'de şehir ve mimari paneli

03 Mart 2012 Cumartesi / İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)

Değerlendiren: Yunus Çolak

2009'un Şubat ayında vefat eden ünlü mimar ve mütefekkir Turgut Cansever, İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)'da İLEM, TEKDER, 29 Mayıs Üniversitesi ve Üsküdar Belediyesi'nin ortaklaşa düzenledikleri bir panel ile yâd edildi.

Panelin açılış konuşmasını yapan İlmî Etüdler Derneği Başkanı Lütfi Sunar, merhum Cansever'in bir ilim insanı örneğinde son derece önemli bir yerde durduğunu ve ona ilişkin çalışmaların artarak devam etmesi gerektiğini ifade etti.

Panelin yöneticisi Prof. Dr. Mehmet İpşirli, şehir ve mimari meselelerinin konuşulmasının önemini hatırlattığı giriş konuşmasından sonra, sözü ilk olarak Mardin Artuklu Üniversitesi'nden Prof. Dr. Uğur Tanyeli'yi bıraktı. "Turgut Cansever'in Düşüncesi'nin ve Mimarisinin Kaynakları" başlıklı sunumunu görseller eşliğinde izleyicilerle paylaşan Tanyeli, Alman düşüncesinin önemli ölçüde Cansever düşüncesinde etkili olduğunu ifade etti. Bu açıdan Turgut Cansever'in "Stuttgart Okulu'nun politik ve kültürel tavrına eklemlendiğini söylemenin kaçınılmaz oldu-

ğunu” dile getiren Tanyeli, Cansever’in bir kültürel vakumda ortaya çıkmadığını, doğudan ve batıdan gelen sayısız etkinin kesişme noktasında varlık kazandığını belirtmenin bir zorunluluk olduğunun altını çizdi. Daha sonra, Cansever’in II. Dünya Savaşı sonrası Paris’te Fransız Şehircilik Enstitüsü’ndeki tecrübesinin bu bakımdan müstesna bir basamak olduğunu dile getirerek Turgut Cansever’de kültürel yıkım endişesinin önemli bir hareket noktası olduğunu, bu bağlamda onun farklı coğrafyalardan isimlerle birlikte düşünülmesi gerekliliğini ifade eden Tanyeli, bu bakımdan 20. yüzyıl Japon Mimarlığı, Mısırlı Mimar Hasan Fethi’nin uygulamaları ve İranlı Mimarlar Nadir Ardalan ve Lale Bahtiyar gibi isimlerin Cansever’in konuşulduğu bir bağlamda mutlaka dikkatle hatırlanması gereken isimler olduğunu dile getirdi.

Uğur Tanyeli’den sonra sözü alan Kırklareli Üniversitesi Sosyoloji bölümünden Yrd. Doç. Dr. Murat Şentürk, “Turgut Cansever’de Şehir ve İstanbul” başlıklı tebliğini sundu. Turgut Cansever’in İstanbul üzerinden geliştirdiği düşüncelerin, bu kentin değişimine ilişkin aldığı tavırları da önemli hale getirdiğini belirten Şentürk, bu panelin bir anma toplantısı olmakla birlikte kent ve konut tartışmalarına odaklanan gündemle de irtibatının kurulabileceğini dile getirdi.

Gelenek ve modernlik arasındaki tartışmalara girmeyen; bunun yerine inanç temellerine vurgu yapmış olan Turgut Cansever’in bir muhafazakâr olarak tanımlanamayacağını belirten Şentürk, Cansever’in inanç temellerini iki unsurla tanımladığını ifade etti. Bu unsurlardan birincisinin, tarihsel ve toplumsal olanla irtibatlı bulunan kültürel kimlik; diğerinin ise, varlık düzeyleri ile irtibatlı bulunan dinî kimlik olduğunu dile getiren Şentürk, Cansever’de metinlerinde baskın olan dinî kimliğin de altını çizdi.

Bu kimliklerin karşısında faydacı yaklaşımların yer aldığını belirten Şentürk şu hususları dile getirdi:

“Faydacı ve kendini rasyonel kabul eden süreç, Cansever’e göre İstanbul özelinde, üç tür hastalığa neden oluyor. Birincisi, teknolojiyi başat kabul etme hastalığı. 19. yüzyıldan itibaren demiryolu ve Haliç’in sanayileşmesi ve konut inşası olarak apartmanların tercih edilmesi, ölçünün teknik imkânlarla bağlanması olarak Cansever’de tarif edilir. İkincisi, modern planlama çok sonrası için söz konusu olsa da, kentsel toprağın bir rant aracı olarak kullanılması, toprağın bir spekülasyon aracı haline gelmesi olarak karşımıza çıkar. Üçüncü hastalık ise, kent yönetiminin bürokrat ve teknokratlarla gerçekleşmesi, yalnız onlar eli ile planlanmasıdır. Böylelikle, kenti bir bütün olarak düşünmek yerine parçacıl düşünme söz konusu olmaktadır.”

Turgut Cansever’in, bu hastalıklardan kurtulmak için sunduğu reçetelerde kentin bütünsel olarak yenilenmesi ya da dönüşümünden ziyade kentsel canlanmanın öne çıktığını vurgulayan Şentürk, bütünsel dönüşümün Cansever’in düşüncesinde kaos olarak karşılık bulduğunun altını çizdi. Bu bakış açısı tahlil edilirken Ahmed Hamdi Tanpınar’ın da dile getirdiği, “değişirken devam etmek, devam ederken değişmek” düşüncesinin yardımcı olabileceğini belirten Şentürk, hem Tanpınar hem de Cansever’de mevcut koşulların devam ettiğini veya bütünsel dönüşümlerin hastalıklı bulunduğunu belirtti.

Şentürk, son olarak Cansever’in İslam düşüncesi ile kurduğu ilişkinin üç kavramı kullanım şekli ile yansıtılabileceğini ifade etti. Bunlardan birincisi, fizik ve ruhun birliği anlamında tevhit; ikincisi, her şeyi yerli yerine koymak anlamında adalet ve üçüncüsü, kendisinden sonrasını da bir sorumluluk alanı görmek anlamında ahiret kavramlarının olduğu, Şentürk tarafından dile getirildi.

Panelin son konuşmacısı, 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi Prof. Tahsin Görgün oldu.

“Turgut Cansever Düşüncesi’nde Medeniyet” başlıklı tebliğini sunan Görgün, tebliğinde şu noktalara temas etti:

“Turgut Cansever’in medeniyet meselesini ele alışı, kendisi bir mimar olduğu için mimari ile doğrudan irtibatlıdır. Bu irtibat, aslında tek bir cümle ile ifade edilebileceği gibi hakkında ciltler dolusu kitaplar da yazılabilir. Cansever’in mimari ile medeniyet arasında kurduğu irtibat, kısaca mimarideki özgünlüğün medeniyeti ihyanın hem formu hem neticesi olduğu şeklinde ifade edilebilir. Mimarinin çift yönlülüğü, onu medeniyetin inşasında ne tam sona ne de tam başa koymaya imkân vermektedir. Turgut Cansever’in medeniyet hakkında neredeyse her yazısında bir şekilde atıfta bulunduğu düşünce ve ilke, “İnsanın dünya üzerindeki esas vazifesi, dünyayı güzelleştirmektir.” hadis-i şerifidir.

Medeniyet kelimesinin, 18. yüzyıl Avrupası’ndan bize aktarılmadan önce İslam düşüncesinde “nizam-ı

âlem, edep ve umran” kelimeleri ile ifade edildiğini belirten Görgün, bunlar içerisinde “umran”ın mimarlıkla ilgili kullanıma daha uygun düşebileceğini ifade etti. Görgün, mimarinin, hayatın muhtevasına uygun olarak şekillenen bir alan olduğunu, bu alanın en zahir yönü olduğunu belirttikten sonra bu anlamda Cansever’in düşüncesinde, mimarinin bir medeniyet meselesi olarak ele alınmasında şaşılabilecek bir durum olmadığını belirtti. Bu yönüyle de mimarinin yalnız bir netice değil, çift yönlülüğünün bir sonucu olarak aynı zamanda bir netice olduğunu dile getiren Görgün, fiziki dünyayı şekillendiren insanın, tabii olarak bu dünya tarafından yeniden şekillendiğini de ifade etti:

“Binanın tek başına varlığından söz edemeyiz. O, içinde yaşanılması için, başka biri için var olmaktadır; dolayısıyla, Cansever’in işaret ettiği biyo-sosyal faktör, fiziki faktörden önce gereklidir.”

Bu yönelimin bir başka yönle beraber düşünülmesi gerektiğini söyleyen Görgün, İslam sanatlarını, Batı sanatından ayıran tayin edici yöne işaret ederek sanatın, insanın seyircisi olduğu değil, bilfiil varlığını izhar etmesine imkân vererek yaşanan sanat olduğuna işaret etti. Görgün, buradan hareketle şu hususun altını çizerek sunumunu tamamladı:

“Sırf bu husus bile İslam inancı ve toplumunun kendi varlığını bilfiil sürdürmesi gerektiğinin şuurunda olduğu ve bunun kendisi ile birlikte söylemlerin aksine İslam toplumlarında bir özgürlük sorunu ortaya çıkarmadığını, çünkü özgürlüğün bir söz ve söylem meselesi olmaktan öte bilfiil varoluşun bir boyutunu ifade ettiğini göstermektedir. İnsanlar, tabiatı temaşa ederler. Kendi fiilleri ile dünyayı güzelleştirirken özgürlüklerini izhar ederler. Ancak, insanların veya bir neslin özgürlüklerini ifşa yolu, daha sonraki nesiller için bir sorun teşkil edebilir.”

Yeni Eğilimler Seminerleri

İnsan ve toplum; zaman içerisinde değişebilen, bir takım dış etkilerle evrilebilen birer olgudur. Bu değişiklikler, sosyal dokunun en küçük yapı taşı olan “birey”den başlayarak sosyal hayatın her kademesinde ve hatta devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde de kendini göstermektedir. Yani yaşanan dünya, bütüncül bir dönüşüme uğramaktadır.

İçinde yaşadığı dünyayı dönüştüren ve bununla birlikte kendi de dönüşen insanlık, yaşanan dönüşümü günden güne farklı bakış açılarıyla açıklamaya ve irdelemeye çabalamaktadır. Sosyal Bilimler de söz konusu değişimden etkilenmekte ve yaşananları farklı perspektiflerle açıklamaya çalışmaktadır.

İlmi Etüdler Derneği, söz konusu dönüşümü ve bu dönüşümün Sosyal Bilimler’de yarattığı etkiyi görebilmek için “Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler” üst başlıklı bir dizi seminer programı düzenlemektedir. Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler Seminerleri, Sosyal Bilimler’in değişik alanlarındaki yeni trend ve eğilimleri sorgulamak üzere ayda bir seminerin sunulacağı dokuz oturumluk bir seminer dizisi şeklinde tasarlanmıştır. Alanında uzman akademisyenlerin katılımıyla gerçekleşen seminer programlarıyla Sosyal Bilimler’in farklı dallarında gerçekleşen yeni tartışmalar ortaya konulmakta ve kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

■ Siyaset Biliminde Yeni Eğilimler

Prof. Dr. Haluk Alkan, 26 Ocak 2012

Değerlendiren: Gürzat Kami

İLEM’in Siyaset Biliminde Yeni Eğilimler programı çerçevesinde, Erciyes Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünden Prof. Haluk Alkan ile birlikteydik. Sunumunun başında “siyaset”in M.Ö 500’lü yıllara dayanan bir kavram olduğuna dikkat çeken Alkan, dinleyicilere bütüncül bir yaklaşım sunabilmek adına bu kavramın geçirdiği tarihsel süreçten bahsetti. Siyaset kavramının, 2500 yılı bulan bu süreçte çok çeşitli tanımlarının yapıldığını dile getiren Alkan, Platon’un Devlet’inden Farabi’nin Medinetü’l-Fazıla’sına, Saint Augustin’in Tanrı Devleti’nden Nizamülmülk’ün Siyasetname’sine verdiği örneklerle siyasetin bazen

tamamen ütöpik, bazense mevcut sisteme meşruiyet sağlamak gibi tamamen pratik amaçlar doğrultusunda ele alındığını anlattı. Liberal, Marksist ve Feminist siyaset tanımlamalarına da değinen Alkan, siyaset tanımlamalarının devletin ya da çatışmanın (Marksistler için sınıf çatışması, feministler için cinsiyet çatışması, liberaller için grup çatışması) merkeze alınmasına göre farklılık arzettiğine dikkat çekti.

Siyasetin bir bilim olarak ele alınmasının, görece yeni olduğuna değinen Alkan, felsefi gelenekten kopuşun nedenlerinden ve sonuçlarından bahsetti. Alkan’ın iddiasına göre siyasetin, Aristo’nun ya da Farabi’nin ele aldığı felsefi düzlemde koparılıp göksel hiyerarşiden tecrit edilerek reel dünyaya indirgenmesi, mevcut siyasi yapılara meşruiyet sağ-

lama ihtiyacının bir sonucudur. Böylece geleneğin ütopyacı yaklaşımı yerine, Batı'da Machiavelli'de cisimleşen ve İslam dünyasında, "Halife'nin Kureys'ten olması gerekir mi?" tartışmalarında vücut bulan daha pragmatik ve reel dünyaya hitap eden bir siyaset yaklaşımı doğuyor. Alkan'ın ikinci bir iddiası ise siyasetin felsefeden bilime evrilme sürecinde bir "değerden kopma"nın yaşanmasıdır. Siyaseti, tıpkı bir pozitif bilim gibi ele almak gayesi ile 1960'lı yıllarda ortaya çıkan "davranışsalılık akımı"na değinen Alkan, "İyi nedir?", "Adalet nasıl sağlanır?" gibi felsefi sorulara cevap arayışı içinde olmayan ve siyaseti salt istatistiksel veriler ışığında incelemek iddiasındaki bu yaklaşımın "değerden kopma" sürecini nasıl etkilediğini anlattı.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yükselen yeni kurumsalcılık yaklaşımından bahseden Alkan, 1990'lar sonrasında, Komünizm ekseninde meydan okuyan bir yaklaşımın yokluğunun, Soğuk Savaş dönemine ait sistem teorisi, davranışsalılık ve yapısalcılık gibi yaklaşımların popülaritesini yitirmesine neden olduğunu, bunun yerine siyaset çözümlemelerini kurumlar üzerinden yapan ve eski Sovyet Bloğu ve Üçüncü Dünya ülkelerinin mevcut kurumlarındaki değişmelerin, bu ülkelerin liberal demokrasiye geçişi sürecinde hayati rol oynayacağına vurgu yapan yeni-kurumsalcılık teorisini anlattı. Kurumların nötr değil, yanlı ve siyaseti belirleyici olduğunu söyleyen kurumsalcılık yaklaşımı, Alkan'ın, "anayasa mühendisliği"

diyerek özetlediği gibi, liberal ve demokratik anayasalara sahip olmanın demokrasiye giden sürecin sonu değil, başı olduğu iddiasındadır.

Liberal demokrasinin, Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" iddiasındaki gibi nihai bir zafere ulaşıldığını iddia eden neo-Marksist düşünürlerden de bahseden Alkan, David Harvey'in, aslında sınıf çatışmasının sona ermediği; fakat yeni tüketim alışkanlıklarıyla kendini yenileyen ve ulus-devletle işbirliği yapmış olan kapitalizmin bu sınıf çatışmasını örtmeye çalıştığı yönündeki fikirlerini tartışarak sunumunu bitirdi.

■ İktisatta Yeni Eğilimler

Prof. Dr. Ferudun Yılmaz, 10 Mart 2012

Değerlendiren: Mehmet Miraç Tepekiran

"Yeni Eğilimler" başlığı altında düzenlenen seminerler dizisinin Mart ayındaki konuğu Prof. Dr. Ferudun Yılmaz'dı.

Ferudun Yılmaz, "İktisatta Yeni Eğilimler" temasını *iktisat metodolojisi*, daha geniş olarak da *iktisat felsefesi* bağlamında ele aldı. Önce iktisat disiplininin felsefi zeminine yönelik bir güzergâh tespiti yapıp sonra da iktisattaki yeni eğilimleri eleştirel bir yaklaşımla ele aldı. Aşağıdaki yazı, okumayı kolaylaştırmak adına öyküleyici bir yaklaşım yerine tebliğcinin ağzından kaleme alınmıştır.

İktisat da diğer sosyal bilimler gibi modern yaşam, hatta büyük oranda kapitalizm ile alakalı bir disiplindir. Gerçi iktisatçılar, köklerini güçlü ve sağlam kılmak adına, ekonomi kavramından hareketle disiplini Eski Yunan'a kadar götürmektedirler. Böylece iktisat bilimini doğa bilimleri kadar köklü bir disiplin haline getirmeyi amaçlarlar. Yoksa ilk ismiyle *political economy* (politik iktisat), İngilizler vasıtasıyla neşvünema bulmuştur. Sanayi kapitalizmiyle alakalı olmasını da bu veçheden okumak gerekir. Bu anlamıyla bir iktisat disiplininin; Osmanlı'da,

Çin’de, Japonya’da veya Afrika’da ortaya çıkma ihtimali yoktu. Dolayısıyla sosyal bilimleri iktisat, sosyoloji ve politik bilim diye ayırırsak iktisat da diğer ikisi gibi oldukça yakın tarihlidir. İktisat sadece, sosyoloji ve politik bilimden daha önce disiplinler sınırlarını belirlemiştir.

Doğa bilimlerinin prestijinin son derece yüksek olduğu Aydınlanma yüzyılında insanlık, en azından Batı’daki insanlık, ontolojik düzlemde Hristiyanlık’tan insanlık dinine geçerek bir çeşit din değiştirme ameliyesi tecrübe etmiştir. Doğa bilimlerinden 150-200 yıllık bir gecikmeyle sosyal bilimciler de yeni şekillenen toplumsal hayatın ilgili alanlarına yönelik tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi düzenlilikler içeren evrensel, kesin kanunlar koyabilecekleri iddialarını dillendirirler. İşte bu taklit durumu, özelde iktisatçılar için belirleyici olmuş ve hâlâ da olmaktadır. İktisadın diğer sosyal bilimlerden temel farkı da bu olmuştur.

İktisat, hiçbir biçimde bilimsel bilginin niteliği, toplumsal hiyerarşideki yeri gibi tartışmaları kendi ana akım düşüncesine dâhil etmemiştir. Bu anlamıyla sosyal bilimler içerisinde doğa bilimlerine benzeme noktasında en başarılı disiplin iktisat olmuştur.

19. yüzyılın sonuna doğru iktisat, doğa bilimlerine benzeme hususunda bir aşama daha kaydeder. O döneme kadar emek-değer ilişkisi etrafında örülen iktisat disiplini, matematiksel olarak daha etkili,

politik olarak daha işlevsel fayda-değer teorisini ortaya çıkarır. Bu, sadece teknik bir dönüşüm değildir. O döneme kadar politik ekonomi olarak isimlendirilen iktisat, politik sıfatını bırakarak ekonomi olur. Bu yeni isimlendirme, doğa bilimlerinden Fizik’in ismini andırmaktadır. Böylece iktisadın elinde son derece tutarlı, matematiksel bir dille fiyatları açıklayan, subjektif değer argümanına dayalı bir teori oluşur. Böylece 19. yüzyıl boyunca toplumsal pratikte ve teoride büyük kavgaların kaynağı olan bölüşüm sorunu, iktisadın sorunu olmaktan çıkar. Aynı zamanda bu durum, Marksizm’in de ana akım olan iktisattan çıkışını işaret etmektedir.

İktisat, matematiği bir araç olarak kullanmanın ötesinde, bizzatihi bir çeşit aksiyomatik matematik yapan bir disipline dönüşür. Hatta bu sebeple ABD’deki ana akım iktisatçılar, iktisadın bir sosyal bilim olmadığını, bilakis bir bilim olduğunu, bu sebeple de üniversite organizasyonu içinde iktisadın sosyal bilim fakültelerinden alınıp doğa bilimi fakülteleri (Science and Art) adı altında bir davranış ve karar teorisi inceleyen bir disiplin olarak yerleştirilmesinin gerekliliğini savunur.

Ortodoks iktisadın, kendi metodolojisini geleneksel inceleme alanının dışına taşıdığı dönemde heterodoks iktisat okulları da iktisat içinde göreceli olarak yeni kulvarlar açmaya başladılar. Radikal politik iktisatçılar, feminist iktisatçılar, post-Keynesyen iktisatçılar vs... Bu okulların genel eğilimi, bireyin fayda maksimizasyonu temelindeki davranışı üzerinden iktisadi oyuncuyu ve onun sair alanlardaki davranış biçimlerini açıklayan ana akıma itirazdır. Yani toplumsal ve politik olanı önceleyen bir yaklaşımla, hayatı ve insan davranışını açıklama eğilimindedirler. Fakat bu heterodoks yaklaşımlar, ortodoks yaklaşıma bir hale getirmemiştir. Örneğin ana akım iktisat, kurumsalcı yaklaşımın kurum kavramını içine alıp onu dönüştürmüş ve yine kendini zenginleştirmiştir.

1990'lara gelindiğinde ise hem ortodoks hem de heterodoks yaklaşımlar içinde bilimin doğasına ilişkin kavrayıştan kaynaklanan bir yakınlaşma vuku buldu. Bu yakınlaşma neticesinde ortodoks iktisatta, deneysel iktisat (Experimental economics) ve davranışsal iktisat (behavioral economics) denen yaklaşımlar ortaya çıktı. Heterodoks iktisatta ise nero-iktisat yaklaşımı baskın hale geldi.

Heterodoks iktisat, ortodoksinin fiziğe olan bağlılığını eleştirerek evrimci biyoloji üzerinden iktisadi dünyanın anlaşılacağını savunur duruma gelmiştir. Yani iktisatta muhalifler dahi yeniden ve daha güçlü bir doğa bilimi olmak için ana akım ortodoksinin yanında mücadele etmektedirler.

■ Şehir Araştırmalarında Yeni Eğilimler

Yrd. Doç. Dr. Murat Şentürk, 15 Mart 2012

Değerlendiren: Yunus Çolak

Bilim dünyasında, farklı disiplinlerin buluşma alanı olan şehir çalışmaları, gözlem ve incelemelere konu olmakla birlikte, bir uygulama alanı olarak da öne çıkmaktadır. Siyaset biliminden mimarlığa, bu disiplinler, kentsel mekân çözümlemelerini kendi zeminlerinde tartışarak daha iyi ve yaşanılabilir kentlerin var olabilmesi ve insanoğlunun yaşamını sürdürdüğü bu karmaşık yapının anlaşılabilmesi için çalışmalarını sürdürmektedir.

İstanbul'a kentsel müdahaleler konulu tezi ile doktor unvanını alan Murat Şentürk, şehir çalışmalarında yeni eğilimleri konu alan konferansı ile İLEM'in *Yeni Eğilimler* serisinin Mart ayındaki konduğu idi. Şehir çalışmalarının geniş düzlemine dikkat çeken Şentürk, konuşmasının başında sosyoloji disiplinine daha yakın bir çerçeveden hareketle bir seyir izleyeceğini ifade etti.

20. yüzyılın sosyal bilimlerini besleyen onca hadise içerisinde ve bu hadiselerin etkileşimlerinin farklı disiplinlerce farklı kıyas noktalarını referans alması

ile güçleşen dönemselleştirmelerin, kent alanında daha karmaşık bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir. Konuşması çerçevesinde bu güçlüğü de temas eden Şentürk, farklı ekollerden pek çok ismin, süreç içerisinde dinamik bir düşünsel serüvene sahip olduklarına işaret etti.

Özellikle 1980 sonrası dönemde Şentürk'ün vurguladığı yeni sorunlar ise küreselleşme ve dünya kenti söylemlerine odaklanıyor. Teknolojinin, sermaye ve kültürün akışında sınır tanımayan imkânları, Sassen tarafından akışlar ekseninde bir okumaya yol verirken Neo-Marxist yaklaşımlara sahip Castells ile onu karşılaştırabiliyor. Gerçekten, kentleri bu akışların uzanımının düğüm noktaları olarak tanımlayan ifadeler, yeni sorunlara farklı zemin ve disiplinlerce benzer çözümlemeler hazırladığına işaret ediyor.

Sosyal Bilimleri bilim yapmaya zorlayan toplumsal olaylar, farklı amillerle varlığını sürdürdükçe bilginin ve sermayenin odağındaki kentler de akademinin esaslı konusu olmaya devam edecek gibi gözüküyor. Şentürk, bu durumun etkisinin, akademide disiplinler sınırları aşan ortamların tesis edilmesi ile anlaşılır bir düzleme kavuşacağını dile getiriyor.

Umarız, kentlerimiz karşılaştığı onca problemlerle birlikte disiplinler hırsların da kurbanı olmaz. İnsanlığın, yaşama ve ahirete ilişkin sorumluluklarının tesis edildiği medeniyetin sahası olmaya devam eder.

Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi

29 Haziran - 01 Temmuz 2012 Konya

Kongre Özel Teması

KENT VE DEĞİŞİM

İlmi Etüdler Derneği (İLEM), Global Politikalar Araştırma Merkezi (GLOPOL) ve Konya Büyükşehir Belediyesi'nin işbirliği ile 29 Haziran - 1 Temmuz 2012 tarihinde Konya Dedeman Otel'de *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*'ni gerçekleştireceğiz.

Lisansüstü çalışmalar yapan araştırmacı ve uzmanların ortak dil ve yöntem geliştirmelerine imkan ve zemin sağlamak, Türkiye'de yaşanan özgün akademik üretim sorununu aşmaya yönelik kuşatıcı yöntem ve yaklaşımları teşvik etmek ve lisansüstü çalışmaların niteliğinin artırılması yönünde ortaya konan çabalara katkı sağlamak gibi amaçlarla düzenlenen *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, sosyal bilim çalışmalarında önemli bir boşluğu dolduracaktır.

29 HAZİRAN CUMA

14.00-15.00	Açılış ve Selamlama Konuşmaları
15.00-16.30	1. Oturum: Kent, Mimari ve Değişim 2. Oturum: Dışlanma, Ayrışma ve Kentsel Hak ve Adalet Tartışmaları 3. Oturum: Sürdürülebilir Şehirler, Çevre Politikaları ve Türkiye
16.30-17.00	Kahve Arası
17.00-18.30	4. Oturum: Kentsel Dönüşüm/ Yenileme 5. Oturum: Edebiyatta Mekan ve Değişim 6. Oturum: Kentsel İletişim: Yönetimi ve Tasarımı
19.30	Akşam Yemeği

30 HAZİRAN CUMARTESİ

09.30-11.00	7. Oturum: Kentsel Yoksulluk ve Zenginlik 8. Oturum: Şehircilik ve Mimarlık Tarihi 9. Oturum: Eğitim, Çevre ve Psikolojik Sağlığımız
11.00-11.30	Kahve Arası

11.30-13.00	10. Oturum: Kent, Mekan ve Değişim 11. Oturum: Doğudan Batıya, Eğitimden Öyküye İslami İlimler 12. Oturum: Edebiyat, Minyatür ve Musiki
13.00-14.30	Öğle Yemeği Arası
14.30-16.00	13. Oturum: Türk Dış Politikası (TDP): Değişim, İmkanlar ve Tehditler 14. Oturum: İletişim Yönetiminde Yeni Yönelimler 15. Oturum: İktisat Tarihi ve İktisadi Düşünce Tarihi
16.00-16.30	Kahve Arası
16.30-18.00	16. Oturum: Varlık, Bilgi, Değer İlişkisi 17. Oturum: Türkiye'nin Sivil Anayasa Arayışı 18. Oturum: Yeni Medyada Güncel Gelişmeler
19.00	Akşam Yemeği

1 TEMMUZ PAZAR	
09.30-11.00	19. Oturum: Felsefe-Bilim-Din İlişkileri 20. Oturum: Ulusal ve Uluslararası Hukuka Dair Bazı Meseleler 21. Oturum: Türkiye Ekonomisi I: Makroekonomik Sorunlar
11.00-11.30	Kahve Arası
11.30-13.00	22. Oturum: Medya Okumaları 23. Oturum: Toplumsal-Kültürel-Ekonomik Tarih 24. Oturum: İdeoloji, Tarih ve Çatışma
13.00-14.30	Öğle Yemeği Arası
14.30-16.00	25. Oturum: Türkiye Ekonomisi II: Yapısal Sorunlar 26. Oturum: Siyasi Tarih 27. Oturum: Değişen Dünyayı Algılamak: Sistem ve Parçaları
16.00-16.30	Kahve Arası
16.30-18.00	28. Oturum: Küreselleşmeyi Okumak: Eski Küre Yeni Dünya 29. Oturum: Marka İletişimi 30. Oturum: Çağdaş İslam Felsefesi Tartışmaları
18.00-18.30	Kapanış Konuşmaları ve Değerlendirme

İ L M İ E T Ü D L E R D E R N E Ğ İ

Halk Cad. Türbe Kapısı Sk. Hektaş İş Mrk. No: 13/4 Üsküdar İstanbul
Tel / Faks: +90 216 3104318 • www.ilmietudler.org